

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
(повна назва)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА Пояснювальна записка

рівень вищої освіти другий (магістерський)

Моніторинг інноваційної діяльності в системі економічної
безпеки підприємства
(тема)

Виконав:

студент 2 курсу, групи УФЕБм-22-1
Полозов О.Б.
(прізвище, ініціали)

Спеціальність 073 Менеджмент
(код і повна назва спеціальності)

Тип програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Освітня програма Управління
фінансово-економічною безпекою
(повна назва освітньої програми)

Керівник доц. Мурзабулатова О.В.
(посада, прізвище, ініціали)

Допускається до захисту

Зав. кафедри

(підпис)

Полозова Т. В.
(прізвище, ініціали)

2024 р.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
(повна назва)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 073 Менеджмент
(код і повна назва)

Тип програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою
(повна назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри

(підпис)
«б» листопада 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

студентові Полозову Олександрю Борисовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Моніторинг інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства

затверджена наказом по університету від 03 листопада 2023 р. № 1292 Ст

2. Термін подання студентом роботи до екзаменаційної комісії 10 січня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи Наукові інформаційні джерела, періодичні видання, теоретичні та методичні розробки вчених в області забезпечення економічної безпеки підприємств, фінансова звітність досліджуваного підприємства

4. Перелік питань, що потрібно опрацювати в роботі

Вступ. 1 Теоретичні аспекти моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства. 2 Аналіз техніко-економічних показників і фінансового стану ТОВ «Термопак-інжиніринг». 3 Удосконалення моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства. Висновки. Перелік джерел посилання. Додаток.

5. Перелік графічного матеріалу із зазначенням креслеників, схем, плакатів, комп'ютерних ілюстрацій _____

1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, основні наукові результати дослідження. _____

2. Визначення поняття «моніторинг». _____

3. Основні етапи моніторингу інноваційної діяльності підприємства. _____

4. Напрями забезпечення інноваційної безпеки підприємства. _____

5. Організаційна структура управління ТОВ «Термопак-інжиніринг». _____

6-8. Аналіз діяльності підприємства. _____

9. Основні етапи моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства. _____

10-11. Науково-методичний підхід до визначення безпеки інноваційної діяльності підприємства. _____

12. Показники моніторингу безпеки інноваційної діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг». _____

13. Динаміка інтегрального показника безпеки інноваційної діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг». _____

14. Структурно-логічна характеристика результатів дослідження. _____

6. Консультанти розділів роботи (п.6 включається до завдання за наявності консультантів згідно з наказом, зазначеним у п.1)

Найменування розділу	Консультант (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	Позначка консультанта про виконання розділу	
		підпис	дата

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Виконання першого розділу роботи	06.11.2023-16.11.2023	виконано
2	Виконання другого розділу роботи	17.11.2023-27.11.2023	виконано
3	Виконання третього розділу роботи	28.11.2023-18.12.2023	виконано
4	Оформлення роботи	19.12.2023-23.12.2023	виконано
5	Перевірка роботи на плагіат	24.12.2023-27.12.2023	виконано
6	Підготовка доповіді та ілюстративного матеріалу	28.12.2023-05.01.2024	виконано
7	Рецензування роботи	06.01.2024-09.01.2024	виконано
8	Подання роботи до екзаменаційної комісії	10.01.2024	

Дата видачі завдання 06 листопада 2023 р.

Студент
(підпис)

Нормоконтроль
Шейко І.А.

Керівник роботи
(підпис)

доц. Мурзабулатова О.В.
(посада, прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 90 с., 7 табл., 13 рис., 70 джерел, 1 додаток.

МОНІТОРИНГ, ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, СИСТЕМА, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, БЕЗПЕКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Об'єктом дослідження є забезпечення економічної безпеки підприємства.

Метою дослідження є удосконалення моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства.

Розкрито теоретичні аспекти моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства. Розкрито поняття моніторингу інноваційної діяльності підприємства. Розглянуто інноваційну складову в системі економічної безпеки підприємства. Здійснено аналіз техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг». Здійснено моніторинг фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтного методу. Розроблено напрями удосконалення моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства. Запропоновано науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства. Побудовано структурно-логічну схему результатів дослідження.

ABSTRACT

Master thesis: 90 p., 7 tables, 13 fig., 70 sources, 1 exhibit.

MONITORING, INNOVATIVE ACTIVITY, SYSTEM, ECONOMIC SECURITY, SECURITY OF INNOVATIVE ACTIVITY.

The object of the research is to ensure the economic security of the enterprise.

The purpose of the research is to improve the monitoring of innovative activity in the system of economic security of the enterprise.

The theoretical aspects of monitoring innovative activity in the system of economic security of the enterprise are disclosed. The concept of monitoring the innovative activity of the enterprise is disclosed. The innovative component in the system of economic security of the enterprise is considered. An analysis of the technical and economic indicators of the activity of Termopak Engineering LLC was carried out. The company's financial condition was monitored using the ratio method. Directions for improving the monitoring of innovative activity in the economic security system of the enterprise have been developed. A scientific-methodical approach to monitoring innovative activity in the system of economic security of the enterprise is proposed. A structural and logical diagram of the research results was built.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1 Теоретичні аспекти моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства.....	10
1.1 Поняття моніторингу інноваційної діяльності підприємства.....	10
1.2 Інноваційна складова в системі економічної безпеки підприємства....	20
2 Аналіз техніко-економічних показників і фінансового стану ТОВ «Термопак-інжинірінг».....	32
2.1 Загальна характеристика підприємства.....	32
2.2 Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства.....	37
2.3 Моніторинг фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтного методу.....	43
3 Удосконалення моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства.....	55
3.1 Концепція системи моніторингу економічної безпеки підприємства.....	55
3.2 Науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності підприємства в системі економічної безпеки.....	64
3.3 Структурно-логічна характеристика результатів дослідження.....	75
Висновки.....	78
Перелік джерел посилання.....	82
Додаток А Копії публікацій.....	91

ВСТУП

У сучасному динамічному світі інновації стають ключовим фактором успіху та виживання підприємств. Швидкий розвиток технологій, посилення конкуренції та мінливість ринкових умов змушують підприємства постійно генерувати та впроваджувати нові ідеї, продукти та послуги. Інновації дозволяють підприємствам випереджати конкурентів, пропонуючи унікальні продукти та послуги, що відповідають потребам ринку. Впровадження інновацій може привести до зростання доходів, зниження витрат та підвищення рентабельності підприємства. Результати інноваційної діяльності часто становлять собою цінну інтелектуальну власність, яку необхідно захищати від незаконного використання. Моніторинг інноваційної діяльності дозволяє виявляти та оцінювати потенційні ризики, пов'язані з розробкою та впровадженням нових продуктів та технологій. Завдяки моніторингу можна відстежувати результати інноваційних інвестицій та коригувати стратегію розвитку компанії.

За існуючих умов моніторинг інноваційної діяльності набуває особливої актуальності для забезпечення економічної безпеки підприємства. Це зумовлено наступними факторами: зростання ролі інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності; вплив інновацій на фінансові показники; необхідність захисту інтелектуальної власності; зниження ризиків, пов'язаних з інноваціями; підвищення ефективності інноваційних інвестицій.

Наукова проблематика моніторингу соціально-економічних процесів та його застосування в різних сферах розглядалися у роботах багатьох науковців. Так, загальні підходи до формування системи моніторингу, зокрема економічного, розглядалися у роботах таких авторів, як В.К. Галіцин [1, 2], Т. М. Берідзе, Н. В. Лохман, Н. В. Пасічник [3] та інші. Особливості

стратегічного моніторингу у системі фінансово-економічної безпеки підприємств досліджувалися такими науковцями, як В. В. Панов, Я. М. Хайло [4], В. М. Бабаєв [5], О. В. Іванюк, І. Л. Литвинчук [6], С. В. Белай, В. Е. Лісіцин [7] та інші. Теоретико-методичні аспекти фінансового моніторингу та моніторинг фінансових потоків підприємств в умовах інтеграції розглядалися у роботах багатьох авторів, серед яких С. А. Буткевич [8], О. В. Єрмошкіна [9] та інші. Науковець Н. В. Шуляр зосереджує увагу на питаннях моніторингу витрат на управління якістю підприємств [10]. Проте, незважаючи на різноманітність джерел щодо вивчення даної проблеми, слід визнати, що на сьогоднішній день відсутня єдина теоретико-методична основа, яка дозволяє здійснювати моніторинг інноваційної діяльності саме в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження є забезпечення економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства.

Метою дослідження є удосконалення моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства.

Для досягнення мети був поставлений ряд завдань:

- розкрити теоретичні аспекти моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства;
- розкрити поняття моніторингу інноваційної діяльності підприємства;
- розглянути інноваційну складову в системі економічної безпеки підприємства;
- здійснити аналіз техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг»;

- здійснити моніторинг фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтного методу;
- розробити напрями удосконалення моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства;
- запропонувати науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства;
- побудувати структурно-логічну схему результатів дослідження.

У процесі проведення дослідження використано такі методи: аналіз і синтез для розгляду предметної області; теоретичний пошук для аналізу предметної області; системний підхід для розгляду системи факторів, що впливають на результати діяльності підприємства; порівняння та зіставлення для систематизації та аналізу динаміки показників господарської діяльності об'єкта дослідження; графічний метод для наочного представлення результатів проведених досліджень.

Інформаційно-методичною базою для проведення досліджень були наукові публікації вчених у межах предметної області, законодавство України, фінансова звітність досліджуваного підприємства.

Основні наукові результати дослідження:

- на основі понять «моніторинг» та «інноваційна діяльність» синтезовано авторське визначення поняття «моніторинг інноваційної діяльності підприємства», під яким пропонується розуміти систематичний процес збору, обробки та аналізу інформації про інноваційну діяльність підприємства з метою оцінки його інноваційного потенціалу та рівня інноваційного розвитку; відстеження динаміки інноваційних процесів на підприємстві; виявлення проблем та перешкод у інноваційній діяльності; оцінки ефективності інноваційних інвестицій; прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо стимулювання інноваційної діяльності;
- запропоновано науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства, що

базується на розрахунку інтегрального показника безпеки інноваційної діяльності, значення якого інтерпретується за шкалою Харрінгтона та дозволяє визначити тенденцію зміни рівня безпеки інноваційної діяльності підприємства.

Практична значущість проведених досліджень полягає в тому, що впровадження запропонованих рекомендацій щодо моніторингу інноваційної діяльності в рамках системи економічної безпеки підприємства дозволяє отримувати актуальну інформацію про стан інноваційної діяльності на підприємстві; виявляти та оцінювати інноваційні можливості; розробляти та реалізовувати ефективну інноваційну стратегію; контролювати виконання інноваційних проєктів; оцінювати результати інноваційної діяльності; мінімізувати ризики, пов'язані з інноваціями; підвищувати ефективність інноваційних інвестицій; зміцнювати економічну безпеку підприємства в цілому.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і практичні результати проведених досліджень, висновки і рекомендації, які викладені в роботі, доповідались на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта» (Харків, 2023), на XXVII Міжнародному молодіжному форумі «Радіоелектроніка і молодь у XXI столітті» (Харків, 2023).

Публікації. Результати досліджень, проведених у роботі, опубліковано у 3 наукових працях, у тому числі 1 стаття у колективній монографії та 2 тез доповіді на конференції.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття моніторингу інноваційної діяльності підприємства

Теоретичні аспекти моніторингу соціально-економічних процесів та його застосування в різних сферах розглядалися у роботах багатьох науковців. Так, загальні підходи до формування системи моніторингу, зокрема економічного, розглядалися у роботах таких авторів, як В.К. Галіцин [1, 2], Т. М. Берідзе, Н. В. Лохман, Н. В. Пасічник [3] та інші.

Особливості стратегічного моніторингу у системі фінансово-економічної безпеки підприємств досліджувалися такими науковцями, як В. В. Панов, Я. М. Хайло [4], В. М. Бабаєв [5], О. В. Іванюк, І. Л. Литвинчук [6], С. В. Белай, В. Е. Лісіцин [7] та інші.

Аспекти фінансового моніторингу та моніторинг фінансових потоків підприємств в умовах інтеграції розглядалися у роботах багатьох авторів, серед яких С. А. Буткевич [8], О. В. Єрмошкіна [9] та інші. Науковець Н. В. Шуляр зосереджує увагу на питаннях моніторингу витрат на управління якістю підприємств [10].

Проблематика моніторинг процесу банкрутства підприємства висвітлена у роботах таких науковців, як П. В. Брінь, В. С. Брінь [11].

У сфері моніторингу податкових ризиків заслуговують на увагу роботи таких науковців, як Т. В. Калінеску, Ю. А. Романовська, В. С. Альошкін [12], О. М. Десятнюк [13] та інші.

Теоретико-методичний інструментарій моніторингу процесу формування показників конкурентоспроможності продукції запропоновано автором О.А. Паршиною [14].

Науково-практичні підходи до статистичного моніторингу ділової активності підприємств запропоновано у роботах таких авторів, як М. В. Пугачова, Н. О. Парфенцева, О. В. Гончар [15] та інші.

У контексті регіонального розвитку питання моніторингу висвітлювалися у роботах таких науковців, як О.І. Пурський, О. А. Харченко, І. О. Мороз [16] та інші.

Моніторинг результатів діяльності та розвитку підприємств досліджувалися у роботах багатьох науковців, серед яких І. Й. Яремко, О. В. Рябкова, О. С. Лемішевська [17], Л. В. Іванченкова [18], Т. І. Данько [19], О. І. Юдіна [20] та інші.

Усі визначення моніторингу різних авторів охоплюють різні аспекти моніторингу, що дозволяє представити його як багатогранник, який обертається, відображаючи різні його сторони. Можна констатувати, що моніторинг застосовується в різних сферах діяльності, таких як екологія, медицина, економіка, інформаційні технології, освіта та інші.

Моніторинг у широкому сенсі – діяльність за спостереженням (спостереженню) за певними об'єктами або явищами. У науковій літературі сутність моніторингу не визначена однозначно [1].

Під моніторингом розуміють, по-перше, безперервне, тривале спостереження за станом середовища, по-друге, управління їм шляхом своєчасного інформування про можливе настання несприятливих критичних або неприпустимих ситуацій [2].

Моніторинг – це постійний та систематичний процес, який може включати в себе регулярні або плановані оцінки стану об'єкта, спостереження за змінами та аналіз динаміки [3].

Моніторинг є систематичним процесом збору, аналізу та інтерпретації даних для визначення, наскільки ефективно досягаються певні цілі або виконуються певні функції [5].

Моніторинг дозволяє підприємству бути завжди на висоті подій в інноваційному середовищі. За допомогою системи моніторингу керівництво може оперативно реагувати на нові технології, зміни в законодавстві або діяльності конкурентів.

Об'єктом моніторингу може бути будь-який процес чи система, від екологічних параметрів навколишнього середовища до фінансової стабільності організації.

Моніторинг завжди має конкретну мету чи ціль, яку необхідно досягти чи контролювати. Наприклад, метою може бути визначення фінансової стабільності підприємства, виявлення екологічних ризиків чи оцінка якості виробничих процесів.

Дані, які збираються під час моніторингу, повинні бути об'єктивними та недискримінаційними. Це означає, що вони повинні відображати реальний стан речей, незалежно від суб'єктивних оцінок чи інтерпретацій. Моніторингова інформація повинна бути незалежною від осіб, які здійснюють моніторинг. Це забезпечує уникнення впливу особистих уподобань чи інтересів при отриманні та аналізі даних. Зібрана інформація піддається аналізу для отримання зрозумілого уявлення про стан об'єкта моніторингу. Це може включати порівняння поточних результатів з попередніми, виявлення тенденцій чи ідентифікацію потенційних проблем.

Узагальнюючи підходи різних авторів, можна вважати, що моніторинг – це процес постійного спостереження, оцінки та аналізу певних параметрів або показників з метою отримання інформації для прийняття рішень та контролю ситуації.

Використання економічного моніторингу на підприємстві дозволить інтегрувати процеси стратегічного та оперативного планування; робити їх предметними та об'єктивними, реалізувати механізм зворотного зв'язку в контурі управління, значно покращуючи якість управління підприємством в цілому.

Моніторинг дозволяє вчасно виявляти проблеми, оцінювати ефективність заходів і приймати обґрунтовані рішення на основі актуальних даних.

Підходи до визначення моніторингу представлені на рис. 1.1. [1-20].

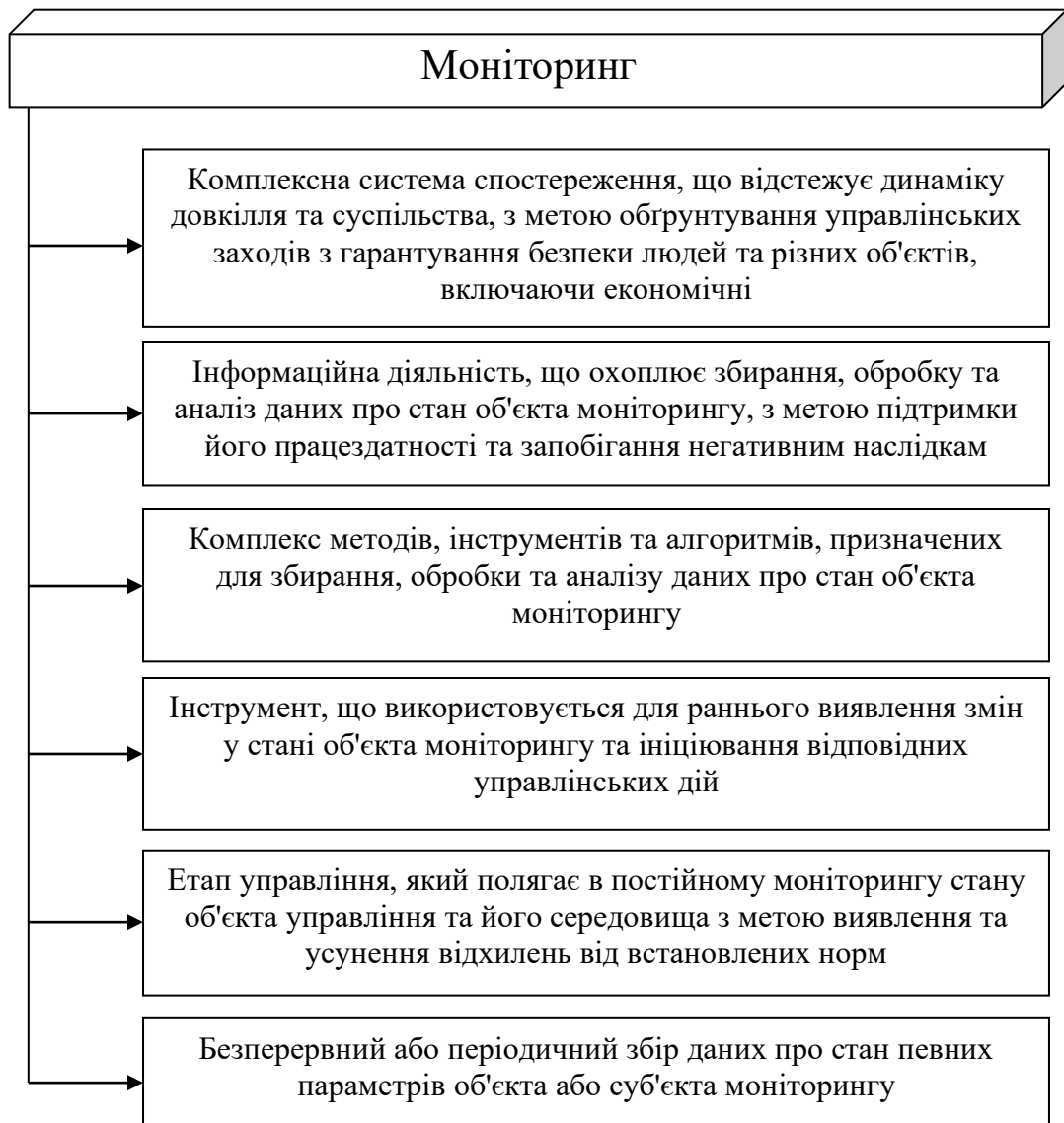

Рисунок 1.1 – Визначення поняття «моніторинг»

Кожне визначення лише охоплює один аспект моніторингу. Сам моніторинг представляє собою комплексний інструмент управління.

Моніторинг, що стосується його внутрішньої структури, включає в себе три ключові управлінські компоненти, які взаємодіють для забезпечення ефективного функціонування:

- аналіз, оцінка та прогнозування процесів. Цей компонент зосереджений на глибокому розумінні та вивченні різних процесів. Включає аналіз і оцінку їх поточного стану, а також прогнозування можливих тенденцій для розвитку в майбутньому;

- сукупність приймань відстеження процесів. Цей елемент включає систему приймань та механізмів відстеження для моніторингу різних процесів. Його завдання - забезпечити надійну інформацію про події та зміни в реальному часі, щоб вчасно реагувати на можливі відхилення;

- збір і обробка інформації для рекомендацій. Цей компонент фокусується на зборі та обробці інформації з метою підготовки рекомендацій. Включає аналіз даних для виявлення ключових висновків та розробку стратегій розвитку, реформ та коректив, необхідних для покращення системи управління.

В Україні поняття інноваційної діяльності визначено у Законі України «Про інноваційну діяльність» (далі – Закон) як «діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [21].

У статті 5 Закону України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що «суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів» [21]. Також у Законі визначено об'єкти інноваційної діяльності [21]: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні

продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Багато наукових праць присвячено тематиці інноваційної діяльності та інноваційного розвитку підприємств [22-27].

Симбіоз понять «моніторинг» та «інноваційна діяльність» дозволяє отримати визначення поняття «моніторинг інноваційної діяльності підприємства», під яким пропонується розуміти систематичний процес збору, обробки та аналізу інформації про інноваційну діяльність підприємства з метою оцінки його інноваційного потенціалу та рівня інноваційного розвитку; відстеження динаміки інноваційних процесів на підприємстві; виявлення проблем та перешкод у інноваційній діяльності; оцінки ефективності інноваційних інвестицій; прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо стимулювання інноваційної діяльності.

При цьому інноваційна діяльність підприємства передбачає:

- науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
- впровадження нових продуктів та технологій;
- використання нових методів управління та організації виробництва;
- співпрацю з науковими установами та іншими підприємствами;
- підготовку кадрів для інноваційної діяльності.

Моніторинг інноваційної діяльності підприємства є важливою складовою системи управління економічною безпекою. Він дозволяє своєчасно виявляти та оцінювати ризики та загрози в інноваційній сфері, а також розробляти ефективні заходи щодо їх мінімізації.

Основними завданнями моніторингу інноваційної діяльності підприємства є:

- оцінка стану та ефективності інноваційної діяльності підприємства;
- визначення ризиків та загроз в інноваційній сфері;
- розробка заходів щодо мінімізації ризиків та загроз;
- удосконалення системи управління інноваційною діяльністю підприємства.

Моніторинг інноваційної діяльності підприємства дозволяє оцінити ефективність впровадження нових ідей, технологій та продуктів, а також визначити напрямки для подальшого розвитку.

Основні етапи моніторингу інноваційної діяльності підприємства наведено на рис. 1.2.

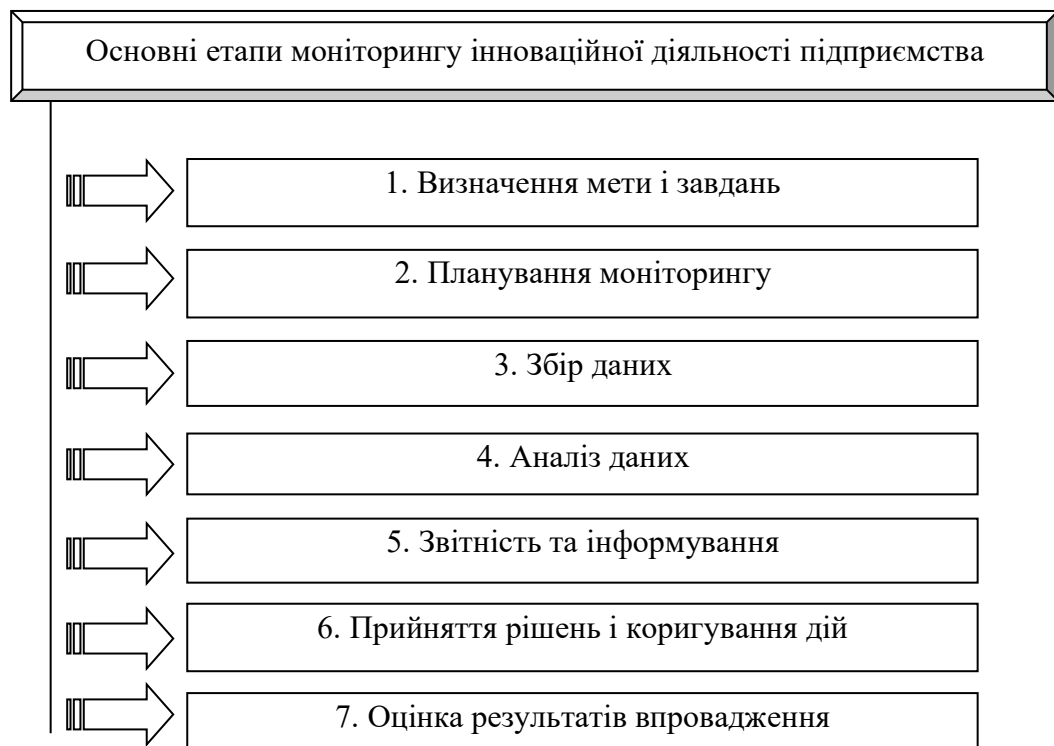

Рисунок 1.2 – Основні етапи моніторингу інноваційної діяльності підприємства

Визначення мети і завдань передбачає:

- формулювання мети (наприклад, підвищення конкурентоспроможності підприємства, поліпшення якості продуктів або зниження витрат);

- постановка завдань (визначення конкретних завдань, які потрібно вирішити для досягнення мети (впровадження нових технологій, розробка нових продуктів тощо)).

На етапі планування моніторингу здійснюються:

- вибір критеріїв оцінки, тобто визначення показників, за якими буде здійснюватися оцінка інноваційної діяльності (кількість впроваджених інновацій, рівень інвестицій в інновації, дохід від нових продуктів);

- розробка методів збору даних, що передбачає визначення способів і джерел отримання інформації (опитування, звіти, аналіз ринку).

Збір даних передбачає отримання необхідних даних через опитування працівників, аналіз внутрішніх документів, вивчення ринкових звітів та інших джерел.

На етапі аналізу даних здійснюються:

- обробка даних (використання статистичних методів і програмних засобів для аналізу зібраної інформації);

- інтерпретація результатів (оцінка ефективності інноваційної діяльності на основі отриманих даних, виявлення сильних і слабких сторін).

Звітність та інформування реалізуються через:

- формування звітів, що передбачає підготовку звітів про результати моніторингу для керівництва підприємства та інших зацікавлених сторін;

- презентацію результатів (представлення результатів моніторингу на нарадах, семінарах або через внутрішні інформаційні системи).

Прийняття рішень і коригування дій передбачають такі підетапи:

- розробка рекомендацій (виходячи з результатів аналізу, формулювання рекомендацій щодо покращення інноваційної діяльності);

– впровадження змін (реалізація запропонованих заходів, коригування стратегії розвитку підприємства).

Етап оцінки результатів впровадження передбачає подальший моніторинг, тобто періодичну оцінку ефективності впроваджених змін і коригування заходів у разі необхідності.

До переваг моніторингу інноваційної діяльності можна віднести:

- підвищення ефективності інноваційних проектів;
- оптимізація витрат на інновації;
- виявлення нових можливостей для розвитку;
- поліпшення конкурентних позицій підприємства.

Слід зазначити, що важливість проведення моніторингу інноваційної діяльності підприємства також підтверджується такими факторами:

– зростання державної підтримки інноваційної діяльності (у багатьох країнах світу, в тому числі в Україні, діють програми державної підтримки інноваційної діяльності, що стимулює підприємства до інвестування в дослідження та розробки);

– розвиток нових методів моніторингу (з'являються нові методи та інструменти моніторингу інноваційної діяльності, які роблять цю роботу більш ефективною та доступною);

– підвищення уваги до питань корпоративного управління (питання корпоративного управління, включаючи управління інноваційною діяльністю, стають все більш важливими для інвесторів та інших зацікавлених сторін).

Моніторинг інноваційної діяльності може здійснюватися за допомогою різних методів:

- аналіз статистичної інформації;
- опитування співробітників підприємства;
- експертні оцінки;
- аналіз патентної інформації;

- аналіз даних про публікації у наукових журналах;
- спостереження за конкурентною середою.

Результати моніторингу інноваційної діяльності можуть використовуватися для:

- розробки та реалізації інноваційної стратегії підприємства;
- підвищення ефективності інноваційної діяльності;
- стимулювання розвитку інноваційної культури на підприємстві;
- підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Моніторинг інноваційної діяльності є важливим інструментом для управління інноваційними процесами на підприємстві. Він дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані рішення щодо стимулювання інноваційної діяльності та підвищення її ефективності. Слід зазначити, що моніторинг інноваційної діяльності – це постійний процес, який повинен здійснюватися на регулярній основі, щоб мати можливість відстежувати динаміку інноваційних процесів на підприємстві та своєчасно реагувати на зміни.

Крім того, моніторинг інноваційної діяльності повинен бути гнучким та адаптивним. Він повинен враховувати специфіку конкретного підприємства та його інноваційну стратегію.

Якщо казати про уникнення ризиків та підвищення адаптивності, це є дуже важливим аспектом економічної безпеки в інноваційному середовищі. Моніторинг інновацій дозволяє підприємству ідентифікувати можливі ризики та негативні тенденції, що дозволяє уникнути серйозних проблем.

У результаті аналізу встановлено, що інноваційна діяльність є цілеспрямованою, організованою та якісною зміною видів, форм і методів господарської діяльності. Ця зміна обумовлена як зовнішніми факторами, так і внутрішніми можливостями, вона пов'язана з ризиком і спрямована на підвищення ефективності досягнення цілей підприємства. Моніторинг інновацій включає в себе не лише зовнішній аналіз, але і внутрішній. Аналіз

внутрішніх інноваційних процесів дозволяє виявити проблемні сфери та ефективно оптимізувати ділові процеси для максимізації результативності.

1.2 Інноваційна складова в системі економічної безпеки підприємства

У широкому сенсі економічна безпека – це комплекс заходів, спрямованих на захист економічних інтересів держави, підприємств та громадян від внутрішніх і зовнішніх загроз [28-30]. Її можна визначити як стан економіки, який забезпечує:

- достатньо високе і стійке економічне зростання, що гарантує збільшення виробництва товарів і послуг, зростання доходів населення та підвищення добробуту;

- ефективне задоволення економічних потреб, що означає, що всі члени суспільства мають доступ до необхідних їм товарів і послуг за доступними цінами;

- контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів, що необхідно для того, щоб ресурси країни використовувалися максимально ефективно і на благо її народу;

- захист економічних інтересів країни на національному та міжнародному рівнях, що передбачає захист національних товаровиробників від недобросовісної конкуренції, просування експорту та залучення іноземних інвестицій.

Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства досліджувалися у роботах багатьох науковців, серед яких: С. М. Тютченко [29], С. С. Гринкевич, О. І. Іляш, М. О. Кокнаєва [30], Т. В. Момот [31], О. В. Онищенко, Н. М. Яценко, Н. О. Гончаренко [32],

Т. В. Полозова [33], Л. В. Герасименко [34], Л. В. Шмалій, М. В. Ількевич [35], Т. П. Ткаченко [36] та інші.

Результат аналізу наукових джерел дозволив зробити висновок, що забезпечення економічної безпеки потребує комплексного підходу, який передбачає:

- реалізацію державної економічної політики, спрямованої на стимулювання економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та диверсифікацію економіки;

- створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, що передбачає спрощення бюрократичних процедур, зниження податкового тиску та надання фінансової підтримки підприємцям;

- захист інтелектуальної власності, що необхідно для того, щоб інновації та нові розробки не використовувалися незаконно;

- підготовку кваліфікованих кадрів, що гарантує, що економіка матиме достатню кількість кваліфікованих фахівців для вирішення складних завдань;

- зміцнення обороноздатності країни задля захисту країни від зовнішніх загроз, які можуть негативно вплинути на її економіку.

Економічна безпека – це не статичне поняття, вона постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, тому особливої актуальності набуває питання моніторингу економічну ситуацію та розробки відповідних заходів щодо нейтралізації нових загроз. Економічна безпека є основою для розвитку будь-якої країни та забезпечує добробут її громадян.

Функціональна структура економічної безпеки підприємства наведена на рис. 1.3 [28-33].

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це основні напрями, за якими здійснюється захист його економічних інтересів. Їх виділення дозволяє комплексно підійти до забезпечення економічної безпеки та мінімізувати ризики, з якими може зіткнутися підприємство.

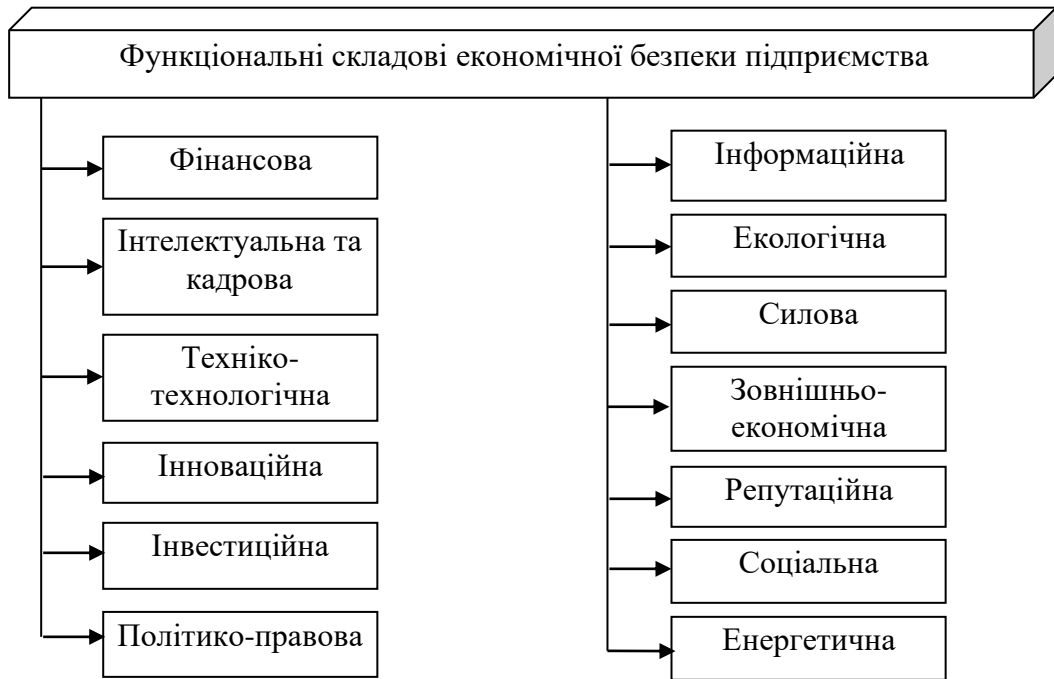

Рисунок 1.3 – Декомпозиція економічної безпеки підприємства за функціональними складовими

До основних функціональних складових економічної безпеки підприємства зазвичай відносять такі як:

- фінансова безпека (забезпечення стійкості фінансового стану підприємства; захист від фінансових ризиків; оптимізація грошових потоків; ефективне використання фінансових ресурсів);

- інтелектуальна та кадрова безпека (захист комерційної таємниці та ноу-хау; запобігання витоку інформації; підвищення кваліфікації персоналу; мотивація та утримання ключових співробітників);

- техніко-технологічна безпека (використання сучасних технологій; захист від промислового шпигунства; забезпечення інформаційної безпеки технологічних систем; модернізація виробництва);

- інноваційна складова (створення та впровадження нових продуктів і технологій; захист інтелектуальної власності; зниження ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю; підвищення ефективності інноваційної діяльності);

– інвестиційна складова (сприятливий інвестиційний клімат; ефективне використання інвестиційних ресурсів; захист інвестицій від ризиків; залучення іноземних інвестицій);

– політико-правова безпека (дотримання чинного законодавства; захист від недобросовісної конкуренції; взаємодія з органами державної влади; мінімізація політичних ризиків);

– інформаційна безпека (захист інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу; забезпечення конфіденційності інформації; захист від кіберзлочинів);

– екологічна безпека (дотримання екологічних норм і стандартів; запобігання екологічним шкідливим впливам; раціональне використання природних ресурсів);

– силова безпека (захист майна підприємства від крадіжок, диверсій та інших злочинів; забезпечення особистої безпеки персоналу);

– зовнішньоекономічна безпека (захист інтересів підприємства на міжнародному ринку; мінімізація ризиків, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю; диверсифікація експортних ринків);

– репутаційна безпека (захист ділової репутації підприємства);

– соціальна безпека (забезпечення сприятливих умов праці та соціального захисту персоналу);

– енергетична безпека (забезпечення стійких та доступних джерел енергії для підприємства).

Слід зазначити, що всі функціональні складові економічної безпеки підприємства взаємопов'язані між собою. Тому для досягнення стійкого захисту економічних інтересів підприємства необхідно комплексно підходити до вирішення завдань у всіх цих напрямках. Перелік функціональних складових економічної безпеки підприємства може варіюватися залежно від специфіки його діяльності, галузевої приналежності та інших факторів.

На практиці підприємствам необхідно розробити та впровадити власну систему економічної безпеки, яка буде враховувати всі вищезгадані фактори. Це дозволить їм мінімізувати ризики та забезпечити стабільне функціонування в динамічних умовах сучасного ринку.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки підприємства, що забезпечує його розвиток є інноваційна складова.

Дослідженням інноваційної складової в системі забезпечення економічної безпеки підприємства присвячено роботи багатьох науковців, серед яких В. Чешук [37], В. В. Прохорова, С. А. Мушнікова [38], Т. М. Стукан [39], Т. П. Ткаченко [40], Н. В. Антипенко, Л. Л. Турова, Л. О. Литвишко, І. М. Пальчик [41], О. В. Попело, В. В. Малиш [42].

Узагальнюючи підходи різних авторів, запропоновано визначення інноваційної складової економічної безпеки підприємства, що інтерпретується як сукупність заходів, спрямованих на захист інтересів підприємства в сфері інноваційної діяльності. Її можна визначити як стан інноваційної діяльності, який забезпечує:

- створення та впровадження нових продуктів і технологій, що необхідно для того, щоб підприємство могло залишатися конкурентоспроможним на ринку та задовольняти потреби своїх клієнтів;

- захист інтелектуальної власності, що передбачає патентування винаходів, реєстрацію торгових марок та ноу-хау;

- зниження ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю, що включає ризики невдачі проекту, ризики витоку інформації та ризики втрати конкурентних переваг;

- підвищення ефективності інноваційної діяльності, що можна зробити шляхом впровадження нових методів управління інноваціями, а також за допомогою використання сучасних інформаційних технологій.

Слід зазначити, що забезпечення інноваційної безпеки потребує комплексного підходу, який передбачає:

- розробку та впровадження інноваційної стратегії підприємства, яка повинна визначати пріоритетні напрямки інноваційної діяльності, а також ресурси, необхідні для її реалізації;
- створення сприятливого середовища для інновацій, що передбачає формування корпоративної культури, яка сприяє творчості та ризику, а також надання фінансової та іншої підтримки інноваційним проектам.
- захист інтелектуальної власності, що передбачає впровадження заходів з інформаційної безпеки, а також патентування винаходів, реєстрацію торгових марок та ноу-хау;
- управління ризиками, пов'язаними з інноваційною діяльністю, що включає в себе аналіз ризиків, розробку заходів з їх мінімізації та страхування інноваційних проектів;
- підвищення ефективності інноваційної діяльності, що реалізується шляхом впровадження нових методів управління інноваціями, а також за допомогою використання сучасних інформаційних технологій.

Напрями забезпечення інноваційної безпеки підприємства представлені на рис. 1.4.

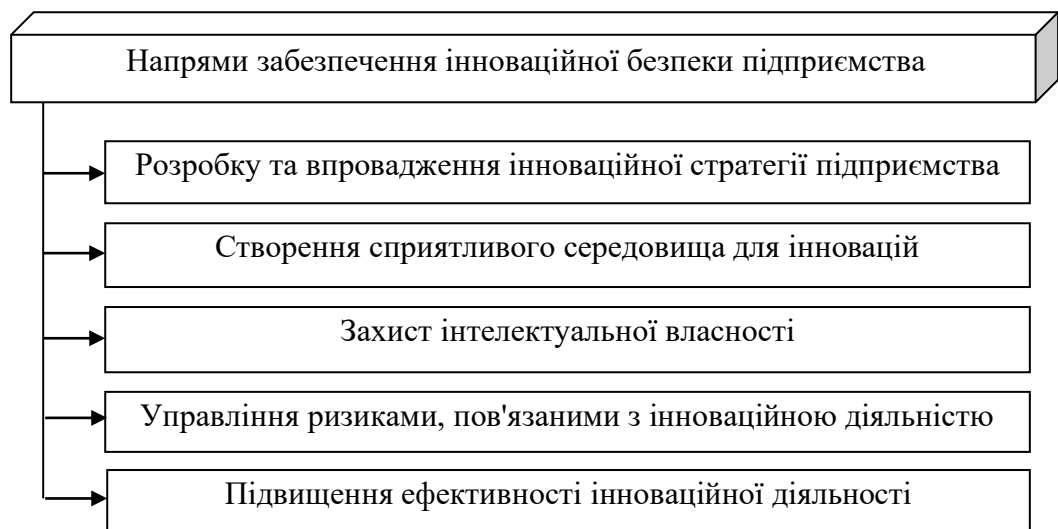

Рисунок 1.4 – Напрями забезпечення інноваційної безпеки підприємства

Важливість інноваційної безпеки обумовлюється тим, що:

- інновації є ключовим фактором економічного зростання; вони дозволяють підприємствам створювати нові продукти та послуги, випереджати конкурентів та збільшувати свою частку на ринку;

- інновації сприяють підвищенню продуктивності праці та зниженню витрат, що до робить підприємства більш конкурентоспроможними на світовому ринку;

- інновації покращують якість життя людей, дозволяючи створювати нові продукти та послуги, які роблять життя людей більш комфортним та безпечним.

При цьому слід зазначити, що забезпечення інноваційної безпеки – це складне завдання, яке потребує постійних зусиль з боку керівництва та персоналу підприємства. У сучасних умовах на особливу увагу заслуговують такі напрями забезпечення інноваційної безпеки:

- співпраця з науково-дослідними інститутами, що дозволяє підприємствам отримувати доступ до нових знань та технологій;

- участь у міжнародних інноваційних проєктах, що дає можливість підприємствам виходити на нові ринки та знаходити нових партнерів;

- підготовка кваліфікованих кадрів, що необхідно для того, щоб підприємство могло реалізовувати інноваційні проєкти;

- використання сучасних інформаційних технологій, що дозволяє підприємствам підвищувати ефективність інноваційної діяльності.

Таким чином, інноваційна безпека є важливою складовою економічної безпеки підприємства, що забезпечує стійкий розвиток та конкурентоспроможність на ринку.

Під системою економічної безпеки підприємства у даному дослідженні пропонується розуміти комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на захист економічних інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Концептуальна схема системи економічної безпеки підприємства наведена на рис. 1.5.

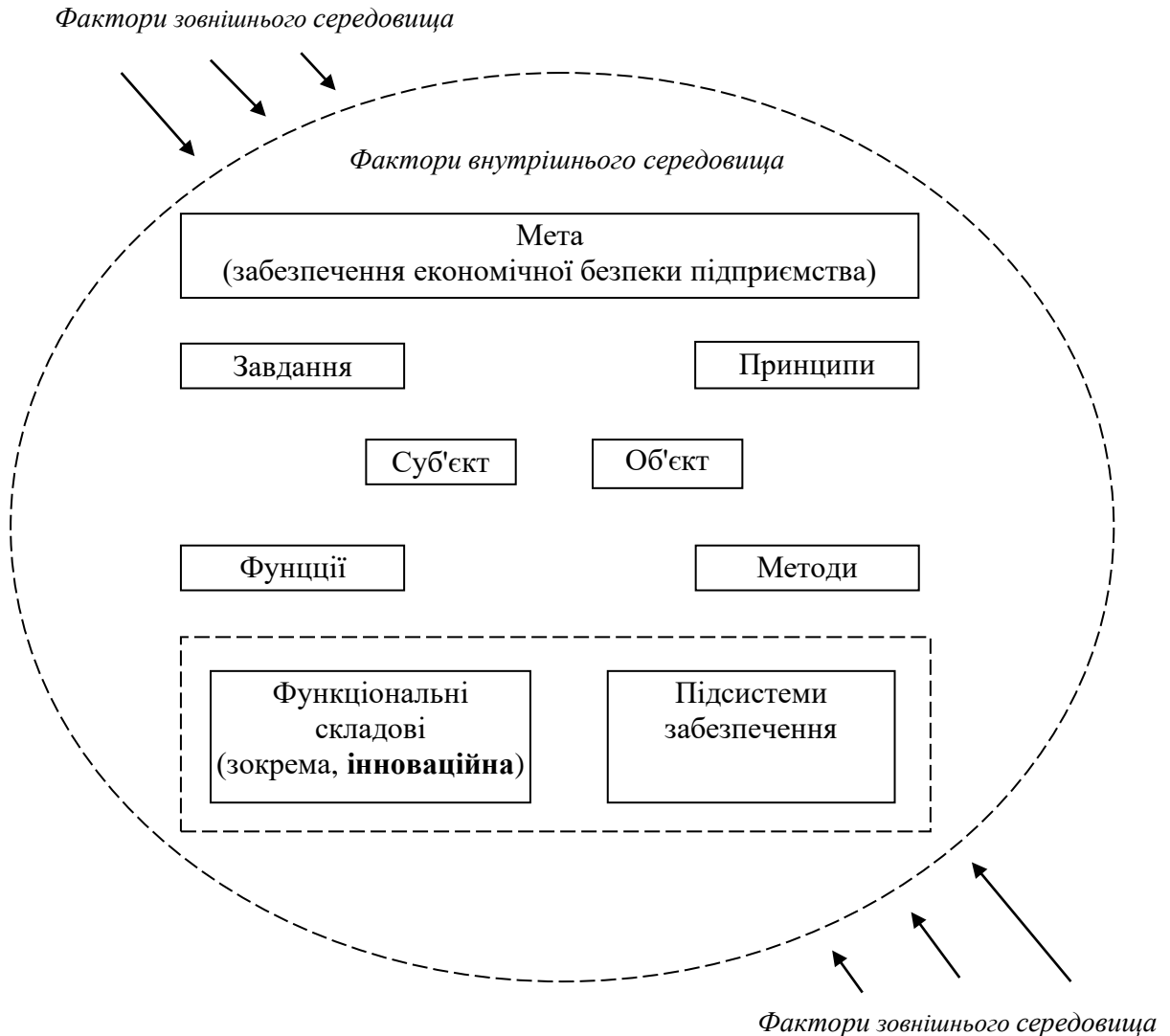

Рисунок 1.5 – Концептуальна схема системи економічної безпеки підприємства

На рис. 1.5 представлено концептуальну схему системи економічної безпеки підприємства та місце інноваційної складової в ній.

Основними завданнями системи економічної безпеки підприємства є:

- забезпечення стійкого фінансового стану підприємства, що передбачає підтримку платоспроможності, рентабельності та ліквідності підприємства;

- захист майна та активів підприємства, що передбачає фізичний захист майна, а також захист інтелектуальної власності;

- підвищення конкурентоспроможності підприємства, що передбачає впровадження інновацій, розвиток нових продуктів та послуг, а також вихід на нові ринки;

- мінімізація ризиків, що передбачає аналіз ризиків, розробку заходів з їх мінімізації та страхування.

Структура системи економічної безпеки підприємства містить такі компоненти:

- суб'єкти (керівництво та персонал підприємства, а також органи державної влади, які здійснюють контроль за діяльністю підприємства);

- об'єкти (фінансові ресурси, майно, інтелектуальна власність та інші активи підприємства);

- принципи (основні засади, на яких ґрунтується система економічної безпеки підприємства);

- функції (основні напрями діяльності системи економічної безпеки підприємства);

- методи (способи та прийоми, які використовуються для досягнення цілей системи економічної безпеки підприємства).

До складу функцій системи економічної безпеки підприємства можна віднести такі:

- аналітична (полягає в збиранні, обробці та аналізі інформації про економічну безпеку підприємства);

- захисна (полягає в захисті економічних інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз);

- прогнозна (полягає в прогнозуванні можливих загроз економічній безпеці підприємства та розробці заходів з їх запобігання);
- регулятивна (полягає в регулюванні економічних процесів на підприємстві з метою забезпечення його економічної безпеки);
- контрольна (полягає в контролі за виконанням заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємства).

Методи системи економічної безпеки підприємства можна поділити на наступні групи:

- економічні (ґрунтуються на використанні економічних законів та категорій);
- правові (базуються на використанні норм права);
- організаційні (використовують принципи та методи організації управління);
- інформаційні (ґрунтуються на використанні інформаційних технологій);
- психологічні (ґрунтуються на використанні психологічних знань).

Ефективність функціонування системи економічної безпеки підприємства залежить від багатьох факторів, таких як:

- якість керівництва підприємством (керівництво підприємства повинне чітко усвідомлювати важливість економічної безпеки та вживати заходів для її забезпечення);
- кваліфікація персоналу (персонал підприємства повинен володіти знаннями та навичками, необхідними для забезпечення економічної безпеки);
- інформаційне забезпечення (підприємство повинне мати доступ до достовірної та актуальною інформацією про економічну безпеку);
- фінансове забезпечення (підприємство повинне мати достатні фінансові ресурси для реалізації заходів з забезпечення економічної безпеки).

До основних ризиків та загроз в інноваційній сфері можна віднести:

- нестабільність економічної ситуації. Зміни в економічній ситуації, такі як інфляція, девальвація, підвищення процентних ставок тощо, можуть негативно вплинути на інноваційну діяльність підприємства;

- конкурентний тиск. Зростання конкуренції може ускладнити впровадження інновацій, оскільки конкуренти можуть швидко перейняти успішні інновації;

- зміни у законодавстві. Зміни у законодавстві, такі як нові правила регулювання інноваційної діяльності, можуть ускладнити або унеможливити реалізацію інноваційних проєктів;

- технологічні ризики. Непередбачувані технологічні зміни можуть зробити розроблені інновації застарілими або неконкурентоспроможними.

Для мінімізації ризиків та загроз в інноваційній сфері підприємство може вжити таких заходів:

- розробити систему управління ризиками, що повинна дозволяти підприємству своєчасно виявляти та оцінювати ризики, а також розробляти ефективні заходи щодо їх мінімізації.

- співпрацювати з іншими підприємствами, що дозволить підприємству зменшити ризики, пов'язані з конкуренцією;

- отримувати інформацію про законодавчі зміни (підприємство повинно отримувати інформацію про законодавчі зміни, які можуть вплинути на інноваційну діяльність);

- розробляти інновації з урахуванням ризиків, таких як непередбачувані технологічні зміни.

Систематичний моніторинг інноваційної діяльності підприємства в рамках забезпечення економічної безпеки дозволяє підприємству:

- аналізувати поточний стан та результативність інноваційних процесів. Завдяки моніторингу, компанія може виявити слабкі місця в інноваційній діяльності та розробити стратегію їх виправлення;

– виявляти потенційні ризики та загрози в інноваційному секторі. Моніторинг допомагає компанії вчасно ідентифікувати ризики та загрози в інноваційному секторі та розробити стратегію їх зменшення;

– вдосконалювати систему управління економічною безпекою. Моніторинг дозволяє компанії виявити прогалини в системі управління економічною безпекою та розробити стратегію їх виправлення.

Отже, моніторинг інноваційної активності є ключовим засобом для забезпечення економічної безпеки компанії. Він надає можливість компанії вчасно виявляти та оцінювати потенційні ризики та загрози в сфері інновацій, а також розробляти ефективні стратегії для їх зменшення.

2 АНАЛІЗ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ І ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ТЕРМОПАК-ІНЖИНІРІНГ»

2.1 Загальна характеристика підприємства

Повна назва підприємства – товариство з обмеженою відповідальністю «Термопак-інжиніринг» (ТОВ «Термопак-інжиніринг»).

Підприємство має займатися такими видами діяльності [43]:

28.96 Виробництво машин і устаткування для виготовлення пластмас і гуми

22.22 Виробництво тари з пластмас

22.29 Виробництво інших виробів із пластмас

25.62 Механічне оброблення металевих виробів

33.19 Ремонт і технічне обслуговування інших машин і устаткування

33.20 Установлення та монтаж машин і устаткування

46.69 Оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням

ТОВ «Термопак-інжиніринг» є виробником та розробником автоматичного термоформуального обладнання, прес-форм і комплектації будь-якої складності, а також устаткування, що використовується для одноразового пластикового упакування. Крім того, підприємство постачає роторні пакувальні комплекси для упакування штучних товарів у блістери, лоточки та підложки, з можливістю зварювання покривними матеріалами, такими як картон, фольга та пластик.

Постачані моделі устаткування дозволяють виконувати упакування за допомогою термоформування з будь-яких видів твердих рулонних пластмас. Це включає упакування для продуктів харчування, таких як салатники, контейнери, упакування для тортів, яєчні лотки, посуд для одноразового використання, коктейльні палички для цукерок і рулетів, а

також блистерне упакування, включаючи вироби технічного призначення, товари для народного споживання, іграшки, металеві вироби та товари для дому.

Один із ключових напрямів діяльності підприємства полягає в розробці та виробництві пластикового упакування, такого як блистерна упаковка, коктейльні палички, подушечки, лоточки, салатниці, тортниці та інші види упакування, які виготовляються методом термоформування під вакуумом.

Підприємство може займатися широким спектром видів діяльності, включаючи виробництво та ремонт товарів народного споживання та виробничо-технічної продукції, виготовлення будматеріалів, роздрібну торгівлю сільгосппродукцією та продуктами харчування, виробництво швейних виробів, обробка шкіри, ремонт транспортних засобів, торговельна та комерційна діяльність, видавнича та рекламна справа, туристичні послуги, брокерська діяльність, оренда техніки та обладнання, купівля-продаж валюти, художньо-декоративні вироби, взуттєва продукція, послуги з електроніки та комп'ютерних систем, фермерська діяльність, ремонт техніки, організація ігрових будинків, рибне господарство, навчання та підготовка фахівців, готелі та інше.

Громадяни України є засновниками цього підприємства. Підприємство має власний фінансовий стан, включаючи баланс, рахунки в комерційних банках та інші. Його функціонування ґрунтується на Статуті. Статутний фонд підприємства складає 450 тис. грн. і може бути змінений за бажанням засновників відповідно до встановленого законом порядку.

Прибуток підприємства виникає внаслідок його господарської діяльності після вирахування всіх витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції, а також витрат на оплату праці. З чистого прибутку підприємство сплачує відсотки за кредитами, отриманими в банках, а також

здійснює обов'язкові платежі до бюджету та сплачує податки, згідно з чинним законодавством України.

Чистий прибуток, який надійшов після проведених розрахунків, залишається повністю у володінні підприємства й використовується ним за його власним вибором. Збитки від господарської діяльності підприємства та інші непередбачені витрати компенсуються за рахунок резервного фонду, а у випадку його недостатності – за рахунок коштів інших фондів чи майна підприємства.

Трудові відносини між працівниками та підприємством формуються на основі укладеного трудового договору та підпорядковані законодавству України. Підприємство самостійно визначає фонди, системи та розміри оплати праці свого персоналу. Режим роботи, графік робочого дня, відпочинкові дні, відпустки, а також інші умови праці встановлені правилами внутрішнього розпорядку підприємства.

У 2021 році на підприємстві існувало сім конкуруючих фірм, але до 2022 року ця кількість зменшилася до п'яти. Основними замовниками продукції є магазини різних форм власності. Всім споживачам гарантується висока якість товарів, строгі терміни поставок і виправлення будь-яких недоліків або проблем. З метою реклами фірма регулярно проводить розпродажі, а постійним клієнтам протягом року надаються знижки. Маючи великий вибір рекламних засобів, компанія використовує майже всі доступні. Крім того, на обладнанні є рекламні наклейки з юридичною адресою фірми, а кожному покупцеві або відвідувачеві магазину видають прайс-аркуші на всі види обладнання.

Організаційна структура управління досліджуваного підприємства представлена на рис. 2.1.

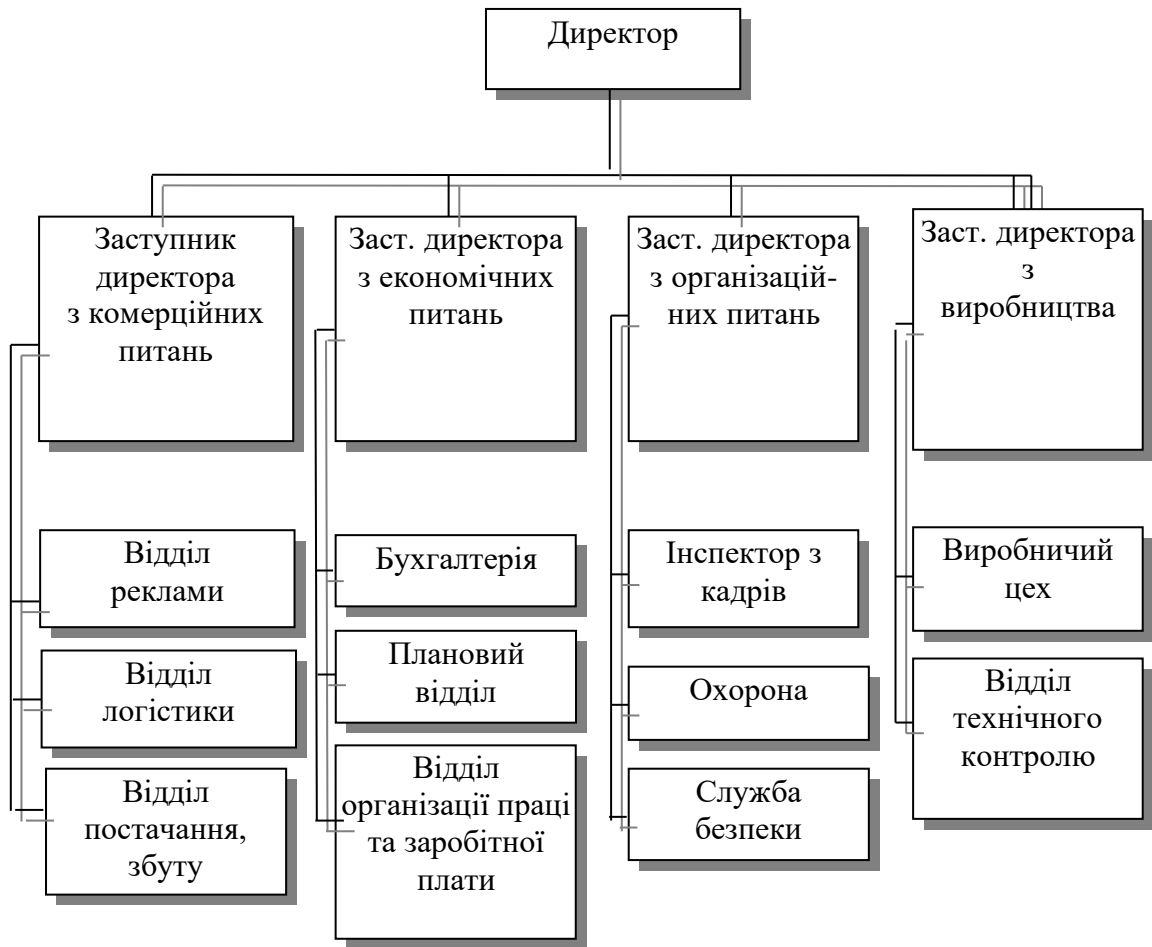

Рисунок 2.1 – Організаційна структура управління
ТОВ «Термопак-інжиніринг»

Керівний персонал відділів та цехів підприємства активно бере участь у виробничому процесі, здійснює організацію всіх функцій, форм і методів управління, використовуючи необхідні важелі впливу для підтримки стабільності виробництва та стимулювання колективу кожного підрозділу з метою виконання програми та досягнення найвищої ефективності виробництва. Зазначені процедури, розглянуті в єдності та взаємозв'язку, утворюють механізм, за допомогою якого керівництво впливає на колектив виробничих цехів і підприємства в цілому.

Управління виробництвом ґрунтується на використанні інформації про хід виробництва та обчислювальної техніки для її обробки. Цю інформацію

та техніку використовують менеджери для розробки виробничих програм та виконання інших управлінських функцій.

У цьому процесі персонал, інформація та обчислювальна техніка виступають як матеріальні елементи системи управління. Між ними виникають певні зв'язки та управлінські відносини. У поєднанні з нематеріальними елементами, такими як знання, навички та досвід менеджерів, вони утворюють цілісну систему управління виробництвом.

Під структурою управління розуміється комплекс та взаємозв'язок його управлінських ланок, які виконують певні функції управління. На структуру управління впливає значна кількість факторів, серед найважливіших з яких можна відзначити особливості використовуваних технологічних процесів, рівень спеціалізації, масштаб і номенклатуру виробництва.

Рівень техніко-економічних показників залежить від ступеня раціональності структури управління. Коректно побудована структура управління створює передумови для високої ефективності управлінського процесу та гармонійної взаємодії всіх його структурних підрозділів.

Створення схеми організаційно-функціональної структури управління має на меті чітко визначити обов'язки та систему підзвітності всередині підприємства. Кожній посаді властивий функціональний план, який установлює завдання та відповідальність працівників. Розробка такої схеми призводить до створення внутрішньої системи відповідальності на підприємстві та надає новим співробітникам чітке уявлення про їхню роль та посадові обов'язки.

2.2 Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства

Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства – це комплексне дослідження його роботи. Метою такого аналізу є оцінювання того, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для досягнення стратегічних цілей. В рамках аналізу вивчаються та оцінюються:

- фінансові показники (рентабельність, оборотність активів, ліквідність та інші);
- продуктивність праці (обсяг виробленої продукції на одного працівника за певний період часу);
- ефективність виробничих процесів: витрати часу, ресурсів та енергії на виробництво одиниці продукції.
- рівень технологічної бази: наскільки сучасне обладнання використовується на підприємстві.
- інші фактори: вплив зовнішнього середовища, конкурентна ситуація, маркетингова стратегія тощо.

Результати такого аналізу дозволяють керівництву підприємства отримати:

- достовірну інформацію про реальний стан справ на підприємстві;
- підґрунтя для прийняття управлінських рішень щодо покращення ефективності роботи, розвитку нових напрямків діяльності, інвестування тощо;
- можливість вдосконалити стратегії розвитку з урахуванням сильних та слабких сторін підприємства;
- інструменти для підвищення конкурентоспроможності: на ринку.

Методичною базою проведення такого аналізу стали підходи, викладені у роботах [44-54].

У таблиці 2.1 наведено основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг». Сукупність техніко-економічних показників у таблиці обумовлено наявністю статистичних даних, що містяться у формах фінансової звітності підприємства [43].

Таблиця 2.1 – Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг»

Показник	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	19500,00	20215,00	19384,00	28099,60	16261,30
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	15480,00	16401,00	14072,00	21969,70	13391,60
3. Валовий прибуток, тис. грн	4020,00	3814,00	5312,00	6129,90	2869,70
4. Чистий прибуток, тис. грн	9030,00	1030,00	2025,00	1412,00	85,00
5. Рентабельність продукції, %	22,46	27,01	38,12	23,03	2,96
6. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	1430,00	1542,00	1582,00	1603,10	1453,80
7. Фондовіддача, грн/грн	13,64	13,11	12,25	17,53	11,19
8. Фондомісткість, грн/грн	0,07	0,08	0,08	0,06	0,09
9. Фондоозброєність праці, грн/ос.	15,89	17,13	18,61	24,66	29,67
10. Оборотні засоби, тис. грн	15800,00	18689,00	28857,00	23728,80	19712,40
11. Коефіцієнт оборотності, оборотів	1,23	1,08	0,67	1,18	0,82
12. Коефіцієнт завантаженості, грн/грн	0,81	0,92	1,49	0,84	1,21
13. Тривалість одного обороту, днів	291,69	332,82	535,93	304,00	436,40
14. Середньооблікова чисельність, ос.	90	90	85	65	49
15. Продуктивність праці, грн /ос.	216,67	224,61	228,05	432,30	331,86
16. Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн	0,79	0,81	0,73	0,78	0,82

Динаміку основних економічних показників діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг» наведено на рис. 2.2–2.5.

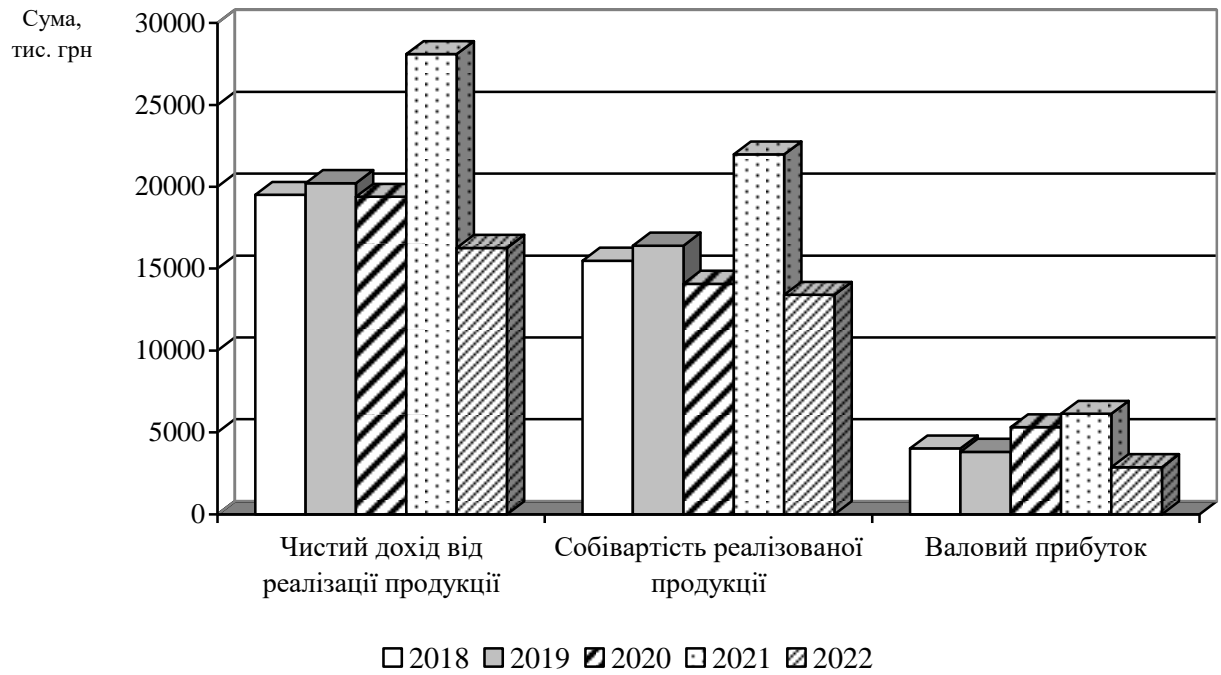

Рисунок 2.2 – Динаміка показників, що характеризують основні фінансові результати діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг»

Рисунок 2.3 – Динаміка середньорічної вартості основних засобів ТОВ «Термопак-інжиніринг»

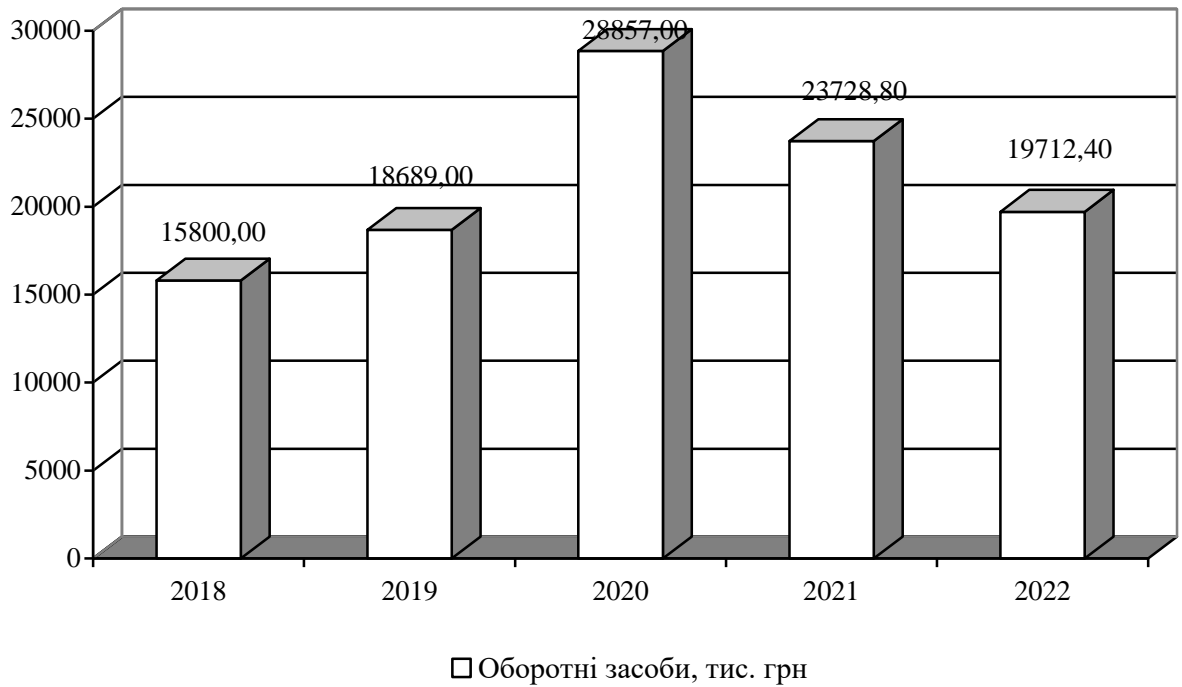

Рисунок 2.4 – Динаміка вартості оборотних засобів
ТОВ «Термопак-інжинірінг»

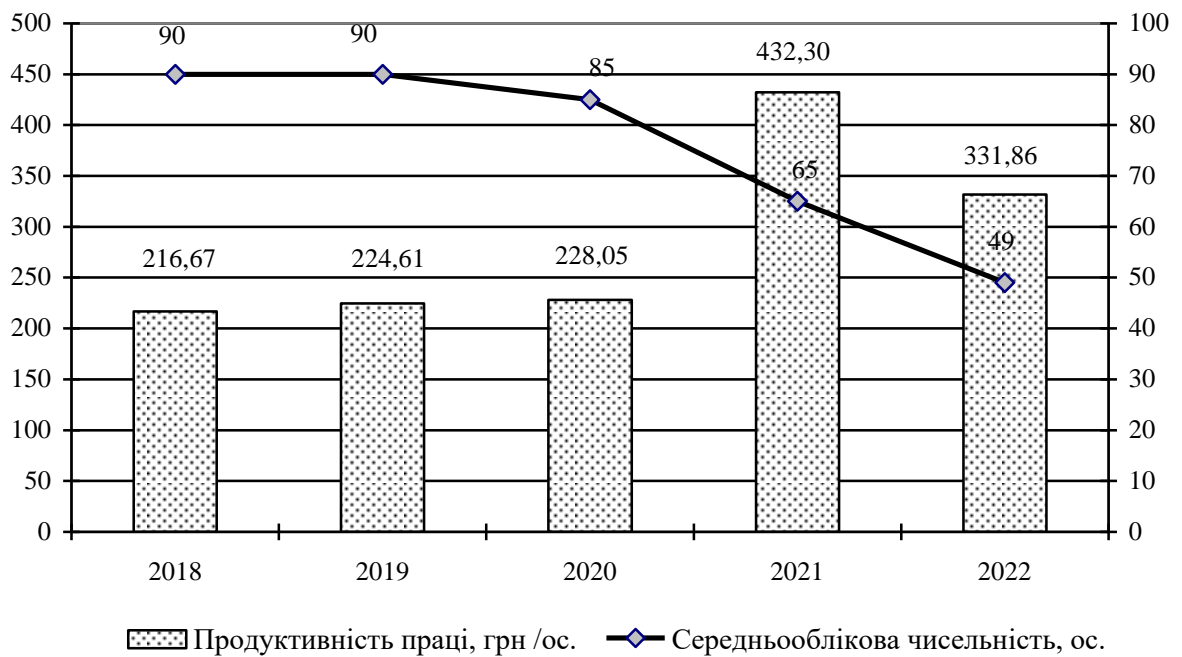

Рисунок 2.5 – Динаміка трудових показників ТОВ «Термопак-інжинірінг»

Зміну основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг» представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Змінення основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг»

Показник	2022 р. від 2021 р.		2022 р. від 2018 р.	
	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	-11838,30	-42,13	-3238,70	-16,61
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	-8578,10	-39,05	-2088,40	-13,49
3. Валовий прибуток, тис. грн	-3260,20	-53,19	-1150,30	-28,61
4. Чистий прибуток, тис. грн	-1327,00	-93,98	-818,00	-90,59
5. Рентабельність продукції, %	-20,07	–	-19,50	–
6. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	-149,30	-9,31	23,80	1,66
7. Фондовіддача, грн/грн	-6,34	-36,19	-2,45	-17,97
8. Фондомісткість, грн/грн	0,03	56,71	0,02	21,91
9. Фондоозброєність праці, грн/ос.	5,01	20,30	13,78	86,73
10. Оборотні засоби, тис. грн	-4016,40	-16,93	3912,40	24,76
11. Коефіцієнт оборотності, оборотів	-0,36	-30,34	-0,41	-33,16
12. Коефіцієнт завантаженості, грн/грн	0,37	43,55	0,40	49,61
13. Тривалість одного обороту, днів	132,40	43,55	144,71	49,61
14. Середньооблікова чисельність, ос.	-16,00	-24,62	-41,00	-45,56
15. Продуктивність праці, грн/ос.	-100,44	-23,23	115,20	53,17
16. Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн	0,04	5,33	0,03	3,74

За результатами аналізу даних, представлених у таблицях 2.1 і 2.2, можна зробити такі висновки про динаміку основних показників діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг».

Чистий дохід від реалізації продукції у 2022 р. склав 16261,30 тис. грн, що на 42,13 % (11838,30 тис. грн) нижче ніж у 2021 р. Порівняно з 2018 р. чистий дохід зменшився на 16,61 % (3238,70 тис. грн).

Собівартість реалізованої продукції у 2022 р. склала 13391,60 тис. грн, що на 39,05 % (8578,10 тис. грн) нижче за рівень 2021 р.

Сума валового прибутку у 2022 р. склала 2869,70 тис. грн, що 53,19 % (3260,20 тис. грн) нижче за рівень 2021 р.

Рентабельність продукції у 2022 р. склала 2,96 %, що нижче рівня 2021 р. на 20,07 %, що є негативною тенденцією в діяльності підприємства. Проте протягом п'яти років спостерігається нестабільність у динаміці даного показника, що свідчить про нестабільний фінансовий стан підприємства.

Середньорічна вартість основних засобів склала у 2022 р. 1453,80 тис. грн, що нижче за рівень 2021 р. на 9,31 % (149,30 тис. грн).

Показники ефективності використання основних засобів (фондовіддача та фондомісткість) у 2022 р. порівняно з 2021 р. мали також негативну динаміку. Порівняно з 2018 р. також спостерігається суттєве зниження цих показників.

Сума оборотних засобів у 2022 р. становила 19712,4 тис. грн, що на 16,93 % (4016,40 тис. грн) нижче рівня 2021 р. Загалом вартість оборотного капіталу протягом 2018-2022 рр. зросла на 24,76 %, що свідчить про нарощування виробничих потужностей підприємства.

Протягом 2018-2021 рр. спостерігається збільшення показника продуктивності праці від 216,67 тис. грн/ос. у 2018 р. до 432,30 тис. грн/ос. у 2021 р. Це свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві. Але у 2022 р. порівняно з 2021 р. відбулося зниження даного показника на 23,23 %.

Витрати на 1 грн реалізованої продукції склали у 2022 р. 0,82 грн. Загальне збільшення даного показника протягом 2018-2022 рр. склало 0,03 грн на 1 грн реалізованої продукції, що склало 3,74 %. Загалом

показники ефективності використання оборотних засобів у 2022 р. порівняно з 2021 р. мали також негативну тенденцію. При цьому у 2021 р. порівняно з 2020 р. показники оборотності, завантаження та тривалості одного обороту мали тенденцію до покращення.

У результаті проведеного аналізу можна констатувати, що практично за всіма показниками спостерігається негативна динаміка протягом 2018-2022 рр. Причиною таких змін стала політична та економічна ситуація в країні, зниження платоспроможності населення, зниження активності контрагентів на ринку. Все це негативно позначилося на стані інноваційної активності, а, отже, і на рівні економічної безпеки підприємства.

2.3 Моніторинг фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтного методу

Коефіцієнтний метод є одним з найпоширеніших методів моніторингу фінансового стану підприємства. Він ґрунтується на розрахунку та інтерпретації різних фінансових коефіцієнтів, які відображають різні аспекти діяльності підприємства.

Перевагами використання коефіцієнтного методу є:

- простота та доступність (коефіцієнти розраховуються за загальнодоступними формулами, що робить їх зрозумілими для широкого кола користувачів);
- наочність (коефіцієнти представляють собою числові значення, які легко порівнювати між собою та з нормативними значеннями);
- комплексність (коефіцієнти охоплюють різні аспекти фінансового стану підприємства, що дозволяє отримати комплексну картину його діяльності);

– можливість динамічного аналізу (коефіцієнти можна розраховувати за різні періоди часу, що дозволяє відстежувати динаміку розвитку підприємства).

До основних груп коефіцієнтів моніторингу фінансового стану підприємства відносять:

– коефіцієнти ліквідності (оцінюють здатність підприємства погашати свої короткострокові зобов'язання);

– коефіцієнти рентабельності (оцінюють ефективність використання підприємством своїх ресурсів та активів);

– коефіцієнти фінансової стійкості (оцінюють стійкість фінансового становища підприємства до впливу негативних факторів);

– коефіцієнти ділової активності (оцінюють ефективність використання підприємством своїх активів для генерування доходів).

Для інтерпретації результатів аналізу необхідно порівнювати розраховані значення коефіцієнтів з нормативними значеннями, які зазвичай встановлюються галузевими стандартами або експертними оцінками. Також важливо враховувати динаміку зміни коефіцієнтів протягом декількох періодів часу.

Слід зазначити, що коефіцієнтний метод не дає комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Його слід використовувати в поєднанні з іншими методами аналізу, такими як факторний аналіз та аналіз динаміки рядів. При інтерпретації результатів аналізу необхідно враховувати специфіку діяльності конкретного підприємства.

Фінансові показники виступають важливим інструментом для оцінки, планування і управління діяльністю підприємств. Іншими словами, їх обчислення необхідне для аналізу економічної діяльності суб'єкта та прийняття управлінських рішень менеджером. Таким чином, потрібна розробка інформаційної системи фінансових показників підприємства, яка дозволить покращити і полегшити аналіз його діяльності.

Для виявлення потенційних можливостей покращення діяльності підприємства (збільшення прибутку, зменшення виробничих витрат і т.д.) необхідно проводити аналіз фінансового стану підприємства. У цей час обчислення фінансових показників стає невід'ємною частиною його нормального функціонування.

Фінансовий стан підприємства визначається розподілом коштів та джерелами їх формування. Для аналізу фінансового стану підприємства використовуються наступні джерела [19-26]:

- баланс підприємства, що відповідає формі 1;
- звіт про фінансові результати, що відповідає формі 2;
- звіт про рух грошових коштів, що відповідає формі 3.

Ліквідність балансу – це здатність підприємства швидко та без втрат перетворити свої активи на гроші для погашення своїх зобов'язань. Її можна оцінити, порівнявши активи підприємства з його зобов'язаннями, враховуючи терміни їх погашення.

Активи поділяються на чотири групи за їх ліквідністю:

- найбільш ліквідні – грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість за поточними розрахунками;
- швидко ліквідні – запаси, ПДВ, дебіторська заборгованість за термінами не більше одного року;
- ліквідні – основні засоби, дебіторська заборгованість більше одного року;
- найменш ліквідні – необоротні активи та довгострокові фінансові інвестиції.

Чим вища ліквідність активу, тим швидше він може бути перетворений на гроші. Наприклад, грошові кошти – це найліквідніший актив, адже вони вже є готівкою. А от необоротні активи, такі як земля та будівлі, – це найменш ліквідні активи, адже їх продаж може потребувати багато часу.

Ліквідність балансу тісно пов'язана з ліквідністю активів. Ліквідність активів – це величина, обернена до ліквідності балансу. Це означає, що чим вища ліквідність активів, тим швидше вони можуть бути перетворені на гроші, і тим вища ліквідність балансу. Підприємства прагнуть до того, щоб їх баланс був ліквідним. Це означає, що вони повинні мати достатньо ліквідних активів, щоб покрити свої поточні зобов'язання. Якщо баланс неліквідний, це може призвести до фінансових проблем, адже підприємству буде важко розрахуватися зі своїми кредиторами.

У математичних формулах для розрахунку показників фінансового стану підприємства використані такі умовні:

ВК – власний капітал;

ВМП – витрати майбутніх періодів;

ВОК – власні обігові кошти;

ГК – грошові кошти;

ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ДП – довгострокові пасиви;

К – усього джерела коштів;

КЗ – короткострокові зобов'язання;

КП – короткострокові пасиви;

КР – кошти в розрахунках;

КФВ – короткострокові фінансові вкладення;

НА – необоротні активи;

ПА – поточні активи;

ПК – притягнуті кошти.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал) – це один з найважливіших показників ліквідності підприємства. Він показує, яку частку поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок своїх найліквідніших активів, тобто грошових коштів та їх еквівалентів [44-47].

$$K_{ал} = \frac{ДС + КФВ}{КП}. \quad (2.1)$$

Оптимальне значення показника $K_{ал}$ – 0,2...0,5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає платіжну здатність компанії на дату балансу і показує, яку частку короткострокової заборгованості компанія може погасити в найближчий час.

Коефіцієнт термінової ліквідності ($K_{тл}$), також відомий як коефіцієнт швидкої ліквідності є одним з найважливіших показників ліквідності підприємства. Він показує, яку частку поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок своїх найліквідніших активів, тобто грошових коштів, їх еквівалентів та короткострокової дебіторської заборгованості. Цей показник розраховується за формулою [45-50]:

$$K_{тл} = \frac{ДС + СР}{КП}. \quad (2.2)$$

Значення $K_{тл}$ більше 1 свідчить про те, що у підприємства достатньо ліквідних активів, щоб покрити свої поточні зобов'язання, навіть якщо воно не зможе одразу стягти дебіторську заборгованість. Значення $K_{тл}$ близько до 1 вважається нормальним, але може свідчити про те, що у підприємства не дуже великий запас ліквідності. Значення $K_{тл}$ менше 1 свідчить про те, що у підприємства недостатньо ліквідних активів, щоб покрити свої поточні зобов'язання, навіть якщо воно одразу стягне всю дебіторську заборгованість. Це може бути тривожним сигналом, адже підприємству може бути важко розрахуватися зі своїми кредиторами.

Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$) – це один з найпоширеніших показників ліквідності підприємства. Він показує, яку частку поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок своїх оборотних активів [45-50].

$$K_{пл} = \frac{ТА-РБП}{КО}. \quad (2.3)$$

Значення $K_{пл}$ більше 1 свідчить про те, що у підприємства достатньо оборотних активів, щоб покрити свої поточні зобов'язання. Значення $K_{пл}$ близько до 1 вважається нормальним, але може свідчити про те, що у підприємства не дуже великий запас ліквідності. Значення $K_{пл}$ менше 1 свідчить про те, що у підприємства недостатньо оборотних активів, щоб покрити свої поточні зобов'язання. Це може бути тривожним сигналом, адже підприємству може бути важко розрахуватися зі своїми кредиторами.

Для отримання повного зображення динаміки коефіцієнтів ліквідності було проведено аналіз за останні п'ять років виробничої діяльності (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Аналіз ліквідності ТОВ «Термопак-інжиніринг»

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Абсолютна ліквідність (Кал)	0,005	0,004	0,002	0,003	0,010
Термінова ліквідність (Ксл)	0,30	0,79	0,82	0,57	0,85
Поточна ліквідність (Ктл)	2,51	1,65	1,51	1,81	2,23

За даними таблиці 2.3 можна зробити такі висновки:

- коефіцієнти абсолютної ліквідності перебувають нижче норми, що свідчить про те, що підприємство при необхідності може виникнути труднощі у ліквідації своєї короткострокової заборгованості. У 2020-2021 роках коефіцієнти абсолютної ліквідності були на критично низькому рівні, але в 2022 році ситуація покращилася;

- коефіцієнт термінової ліквідності також не досягає своєї норми (одиниці). Платоспроможність підприємства, навіть при своєчасному стягненні дебіторської заборгованості, залишається на недостатньому рівні.

У 2018 р. та 2021 р. виявляється низький рівень коефіцієнтів термінової ліквідності, в той час як у 2020 р. та 2022 р. показники виявилися більш

задовільними. Загалом, спостерігається нестабільна динаміка розвитку. Необхідно негайно вжити заходів щодо раціонального використання коштів.

У той час як коефіцієнти абсолютної ліквідності вказують на позитивні тенденції у їхній динаміці, динаміка коефіцієнтів термінової ліквідності є нестабільною і вимагає вжиття заходів для зміни її розвитку. Коефіцієнт поточної ліквідності відповідає нормативам, що свідчить про те, що підприємство вчасно викупує свої зобов'язання.

Протягом усіх років значення коефіцієнтів поточної ліквідності відповідали нормам. Показники від 2018 до 2022 року вважаються трошки завищеними, але прийнятними. Якщо коефіцієнти поточної ліквідності перевищували б значення 3, це може свідчити про нераціональну структуру капіталу або можливі сумніви щодо ефективності використання поточних активів.

Аналіз коефіцієнтів ліквідності свідчить про те, що компанія не має достатньо оборотних активів, щоб покрити свої короткострокові зобов'язання. Це може призвести до проблем з розрахунками з кредиторами та постачальниками, а також до погіршення фінансового становища компанії в цілому.

Важливим аспектом фінансового стану компанії є її стійкість у довгостроковій перспективі. Це залежить від загальної структури капіталу компанії, тобто від співвідношення власного та залученого капіталу. Чим вище частка власного капіталу, тим менше компанія залежить від кредиторів та інвесторів, і тим стійкішою вона є до негативних впливів зовнішнього середовища.

Коефіцієнт фінансової незалежності (Кавт) є важливим при оцінці джерел власних коштів і відіграє ключову роль у визначенні фінансового стану компанії, показуючи її фінансову автономію від зовнішніх джерел. Для обчислення цього показника використовується співвідношення загальної суми власних коштів до загального балансу компанії.

$$K_{авт} = \frac{СК}{ІС}. \quad (2.4)$$

Досвід показує, що загальний обсяг зобов'язань не має перевищувати величину власних фінансових ресурсів, тобто критичне значення коефіцієнта $K_{авт}$ становить 0,5. Ситуація, коли $K_{авт} \geq 0,5$, вказує на те, що зобов'язання компанії можуть бути покриті за рахунок власних коштів. Чим більше значення цього коефіцієнта, тим більш стабільним є фінансовий стан компанії (менше залежності від зовнішніх джерел фінансування).

Взаємозв'язок між коефіцієнтом фінансової автономії та коефіцієнтом фінансової залежності виражається через рівність їхнього добутку до одиниці. Коефіцієнт фінансової залежності вказує на ту частку фінансування, яку підприємство отримує від зовнішніх джерел. Формула для розрахунку цього коефіцієнта виглядає наступним чином [45-50]:

$$K_{зал} = \frac{ІС}{СК}. \quad (2.5)$$

Підвищення цього показника в динаміці свідчить про зростання частки позичених коштів у фінансуванні підприємства, що вказує на втрату фінансової самостійності. У ситуації, коли його значення зменшується до одиниці, це свідчить, що власники фінансують своє підприємство повністю.

Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{фр}$) показує відношення залучених коштів до власного капіталу і обчислюється за формулою [45-50]:

$$K_{фр} = \frac{ПС}{ВК}. \quad (2.6)$$

Цей коефіцієнт дає узагальнену оцінку фінансової стабільності. Його тлумачення просте і він вказує, скільки одиниць залучених коштів приходить на кожен одиницю власних. Збільшення цього показника в часі

свідчить про зростання залежності компанії від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зменшення фінансової стабільності, і навпаки [50]. Оптимальне значення даного коефіцієнта $K_{фр} < 0,5$; критичне значення – 1.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$) вказує на ту частину обігового капіталу, яка знаходиться в обороті і може використовуватися підприємством для вільних маневрів грошовими коштами, відмінними від капіталізованих коштів. Щоб забезпечити гнучкість використання власних коштів підприємства, цей коефіцієнт повинен бути на достатньо високому рівні.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу обчислюється як відношення обігового капіталу підприємства до власних джерел фінансування за балансом (форма 1):

$$K_{ман} = \frac{ВОК}{ВК}. \quad (2.7)$$

Розрахунок коефіцієнтів капіталізації для аналізованого підприємства представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Розрахунок коефіцієнтів капіталізації ТОВ «Термопак-інжинірінг»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Нормативне значення
1.Коефіцієнт фінансової автономії ($K_{авт}$)	0,9525	0,9354	0,9089	0,8828	0,9005	>0,5
2.Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{зал}$)	1,0520	1,0712	1,1024	1,1351	1,1129	<2
3.Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{фр}$)	0,0520	0,0712	0,1024	0,1351	0,1129	<0,5
4.Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$)	0,0633	0,0361	0,0525	0,1090	0,1385	>0

Коли рівень першого показника вищий, а другого та третього нижчі, фінансова стабільність підприємства зміцнюється. За п'ятирічний період

коефіцієнт фінансової автономії підприємства знизився на 5,21%, в той час як показник залежності підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів збільшився на таку ж величину. Така динаміка показників фінансової автономії та фінансової залежності в даному контексті не є негативною, оскільки ці показники у базовому році (2018 р.) були на достатньо високому рівні.

На кожну гривню власних коштів підприємства у базовому році припадало 0,051 копійки притягнутих коштів, у 2022 році – 0,1119 копійки. Це додатково підтверджує високий рівень фінансової стабільності підприємства.

У той самий час коефіцієнт маневреності власного капіталу перебуває на невеликому рівні. Позитивним аспектом є збільшення значення цього коефіцієнта в динаміці. Для підприємства важливо знайти оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу.

Найважливішими коефіцієнтами покриття є наступні.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових інвестицій (Кпдв). Принцип розрахунку цього показника базується на припущенні, що довгострокові позики та кредити використовуються для фінансування закупівлі основних засобів та інших капіталовкладень [45-50]:

$$K_{пдв} = \frac{ДП}{НА} . \quad (2.8)$$

Цей коефіцієнт вказує, яку частку основних засобів та інших необоротних активів фінансують зовнішні інвестори. Підвищення цього показника в часі свідчить про зростання залежності компанії від зовнішніх інвесторів. Одночасно фінансування капіталовкладень за рахунок довгострокових джерел є показником добре продуманої стратегії компанії.

Коефіцієнти структури довгострокових джерел фінансування (Ксдф) визначаються шляхом розрахунку тільки довгострокових джерел коштів. Ця

категорія включає два взаємодоповнюючих показників: коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів і коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел (Кфнк), що розраховуються за формулою [45-50].

$$K_{сдф} = \frac{ДЗ}{ВК + ДЗ}, \quad (2.9)$$

$$K_{фнк} = \frac{ВК}{ВК + ДЗ}. \quad (2.10)$$

Сума цих індикаторів дорівнює одиниці. Підвищення коефіцієнта $K_{сдф}$ в часі, до певної міри, є негативним трендом, що свідчить про те, що з точки зору довгострокової перспективи компанія все більше стає залежною від зовнішніх інвесторів. Частка власного капіталу в загальному обсязі джерел довгострокового фінансування ($K_{фнк}$) має бути значною, при цьому нижній поріг встановлюється на рівні 0,6 (60%). При нижчому значенні цього показника рентабельність власного капіталу не буде відповідати прийнятним оптимальним значенням [50]. Водночас, у компанії з великою часткою власного капіталу кредитори більш охоче інвестують свої кошти. Розрахунок коефіцієнтів покриття для аналізованого підприємства представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок коефіцієнтів покриття ТОВ «Термопак-інжинірінг»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1.Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень (Кпдв)	0,0063	0,0066	0	0	0
2.Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Ксдф)	0,0059	0,0063	0	0	0
3.Коефіцієнт фінансової незалежності капітальних джерел (Кфнк)	0,9941	0,9937	1	1	1

У 2018 та 2019 роках лише приблизно 1% було привернено від зовнішніх інвесторів. З 2020 року необоротні активи фінансуються виключно за рахунок власних ресурсів. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Ксдф) у 2020-2022 роках дорівнює нулю, що свідчить про відсутність довгострокових зобов'язань у компанії. Це, з одного боку, показує високий рівень фінансової стабільності компанії, а з іншого боку, вказує на недостатньо продуману фінансову стратегію компанії, що, в результаті, знижує рентабельність власного капіталу. Така динаміка є негативним трендом для компанії, що вимагає розробки нової фінансової стратегії з використанням позикових ресурсів.

На підставі проведених досліджень можна зазначити негативний тренд у зміні основних техніко-економічних показників діяльності підприємства протягом аналізованого періоду, а також зазначити незадовільний фінансовий стан.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ МОНІТОРИНГУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Концепція системи моніторингу економічної безпеки підприємства

Концептуальні засади формування системи економічної та фінансово-економічної безпеки висвітлені у роботах багатьох науковців, серед яких О. І. Абакуменко [55], О. І. Келманович [56], Н. В. Ушенко, К. О. Костікова [57], В. В. Іванієнко, А. А. Сологуб [58], Н. В. Зачосова, С. А. Назаренко, В. В. Собко [59], С. В. Северина, А. М. Власенко [60], О. І. Копилук, У. Є. Гузар, С. В. Гута [61], С. Шкарлет, І. Садчикова [62] та інші. Проте стан дослідження даного питання та трансформація умов зовнішнього середовища потребують постійного їх удосконалення.

Система моніторингу економічної безпеки підприємства – це сукупність організаційних, інформаційних, аналітичних та інструментальних заходів, спрямованих на постійне відстеження, оцінювання та прогнозування загроз економічній безпеці підприємства, а також на розробку та вжиття превентивних заходів щодо їх нейтралізації.

Основні цілі системи моніторингу економічної безпеки підприємства:

- забезпечення інформаційної підтримки управлінських рішень щодо захисту економічної безпеки підприємства;
- своєчасне виявлення та оцінювання загроз економічній безпеці підприємства;
- розробка та реалізація превентивних заходів щодо нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства;
- мінімізація збитків, які можуть бути заподіяні підприємству внаслідок реалізації загроз економічній безпеці;

– підвищення стійкості підприємства до негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Основні завдання системи моніторингу економічної безпеки підприємства:

– збір та аналіз інформації про внутрішній та зовнішній стан економічної безпеки підприємства;

– ідентифікація та оцінка загроз економічній безпеці підприємства;

– прогнозування можливих наслідків реалізації загроз економічній безпеці підприємства;

– розробка та реалізація превентивних заходів щодо нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства;

– контроль за ефективністю вжитих заходів щодо захисту економічної безпеки підприємства.

Принципами побудови системи моніторингу економічної безпеки підприємства є:

– системність (система повинна розглядатися як єдина система, що складається з взаємопов'язаних елементів);

– комплексність (система має охоплювати всі аспекти економічної безпеки підприємства);

– об'єктивність (інформація, що використовується в системі моніторингу економічної безпеки підприємства, повинна бути достовірною та неупередженою);

– науковість (методи аналізу інформації та оцінювання загроз, що використовуються в системі моніторингу економічної безпеки підприємства, повинні ґрунтуватися на наукових принципах);

– гнучкість (система повинна бути здатною адаптуватися до мінливих умов внутрішнього та зовнішнього середовища);

– ефективність (система повинна забезпечувати досягнення поставлених цілей з мінімальними витратами).

Структура системи моніторингу економічної безпеки підприємства:

- підсистема збору та обробки інформації;
- підсистема аналізу інформації та оцінювання загроз;
- підсистема розробки та реалізації превентивних заходів;
- підсистема контролю за ефективністю вжитих заходів.

Інформаційне забезпечення системи моніторингу економічної безпеки підприємства складають:

- внутрішні джерела інформації: бухгалтерська звітність, дані про виробничо-господарську діяльність, кадрові документи, маркетингові дослідження тощо;

- зовнішні джерела інформації: законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані про конкурентів, аналітичні звіти, публікації в ЗМІ тощо.

У процесі моніторингу можна використовувати такі методи аналізу інформації та оцінювання загроз:

- SWOT-аналіз;
- аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз;
- факторний аналіз;
- експертні оцінки;
- моделювання.

До превентивних заходів щодо нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства можна віднести:

- удосконалення системи управління підприємством;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- диверсифікація виробництва;
- страхування економічних ризиків;
- захист комерційної таємниці;
- підвищення кваліфікації персоналу.

Система моніторингу економічної безпеки підприємства є важливим інструментом управління економічною безпекою підприємства. Вона дозволяє підприємству своєчасно виявляти та оцінювати загрози економічній безпеці, розробляти та вживати превентивних заходів щодо їх нейтралізації, а також мінімізувати збитки, які можуть бути заподіяні підприємству внаслідок реалізації цих загроз.

Впровадження системи моніторингу економічної безпеки підприємства на підприємстві може привести до:

- підвищення рівня економічної безпеки підприємства;
- зниження ризиків фінансових втрат;
- покращення стійкості підприємства до негативних впливів зовнішнього середовища;
- підвищення інвестиційної привабливості підприємства;
- зростання конкурентоспроможності підприємства.

Слід зазначити, що система моніторингу економічної безпеки підприємства повинна бути адаптована до конкретних потреб та особливостей кожного підприємства. Тому при розробці системи моніторингу економічної безпеки підприємства необхідно враховувати такі фактори, як:

- вид діяльності підприємства;
- розмір підприємства;
- галузева специфіка;
- внутрішні та зовнішні загрози, з якими стикається підприємство;
- ресурсні можливості підприємства.

Впровадження та функціонування системи моніторингу економічної безпеки підприємства потребує моніторингу, постійного контролю та коригування. Це пов'язано з тим, що умови ведення бізнесу постійно змінюються, а отже, змінюються й загрози економічній безпеці підприємства.

Зростаюча роль економічної стратегії у розвитку промислових підприємств, спрямована на досягнення фінансової стабільності та створення стійких передумов для довгострокового економічного зростання та покращення якості економічного стану, потребує більш глибокого рівня досліджень. Це зокрема стосується аналізу та прогнозування найважливіших тенденцій та взаємозв'язків економічних процесів на макро-, регіональному та мікрорівнях.

Існуючі наразі на державному рівні та на більшості підприємств системи дослідження економічних процесів давали можливість проводити аналіз та прогнозування:

- виробництва та розподілу валового внутрішнього продукту;
- державних фінансів;
- фінансів домогосподарств;
- реального сектору економіки в цілому та його основних галузей;
- інфляції;
- номінальних та реальних курсів національної валюти;
- інвестиційної діяльності в країні та участі в ній банків.

Хоча дослідження економічних процесів на макрорівні є важливим для виявлення глобальних взаємозв'язків основних макропоказників, включаючи узагальнюючі показники фінансів реального сектору економіки та інструментів грошово-кредитної політики, воно не дає вичерпної картини.

Для більш глибокого розуміння економічних процесів та їх впливу на промислові підприємства необхідне комплексне дослідження на всіх трьох рівнях:

- макрорівень (аналіз загальноекономічних тенденцій та їх впливу на окремі галузі);
- регіональний рівень (дослідження економічних особливостей регіонів, де розташовані підприємства);

- мікрорівень (поглиблений аналіз діяльності конкретних промислових підприємств).

Комплексне дослідження на цих трьох рівнях дозволить:

- виявити нові тренди та закономірності розвитку економіки;
- оцінити потенційні ризики та можливості для промислових підприємств;
- розробити більш ефективні економічні стратегії розвитку підприємств;
- забезпечити стійке зростання та фінансову стабільність промислових підприємств.

Однак під час трансформації економіки та її структурної перебудови цього виявляється недостатнім. Для отримання більш повної та точної оцінки характеру, ступеня впливу та ефективності застосовуваних інструментів грошово-кредитної політики і механізмів їх впливу необхідна взаємодія з інструментами та заходами інших складових економічної політики держави на процеси, які відбуваються на мікрорівні – на промисловому підприємстві.

Тому важливість удосконалення системи досліджень набуває особливої актуальності за допомогою розширення її моніторинговою системою для промислових підприємств. Моніторинг підприємств представляє собою інформаційно-аналітичний інструмент, який співвідносить реальний сектор економіки та банківську систему та призначений для розробки раціональних рішень та впливу на діяльність підприємства відповідно до грошово-кредитної політики держави та в умовах вдосконалення економічної політики взагалі.

Моніторингова система для промислових підприємств дозволяє здійснювати незалежні оцінки тенденцій розвитку їх економічного стану практично в режимі реального часу. Вона надає інформацію про стан економічної кон'юнктури в реальному секторі економіки та його можливі зміни, дозволяючи оперативно аналізувати фінансовий стан підприємства та

ключові фактори, які визначають його інвестиційну активність, взаємодіючи з інструментами грошово-кредитної політики.

Система моніторингу підприємства включає три основні компоненти, які опрацьовують дані на різних рівнях: економіки загалом, на рівні самого підприємства та на рівні його окремих підрозділів.

На рівні економіки:

– кон'юнктурні опитування (цей компонент охоплює збір інформації шляхом проведення опитувань серед різних суб'єктів економіки. Це може включати опитування підприємців, споживачів, фахівців тощо. Отримані відповіді надають уявлення про загальний настрій і тенденції в економіці);

– опитування по фінансових і інвестиційних анкетах (цей компонент передбачає збір детальних фінансових та інвестиційних даних від різних суб'єктів. Підприємства заповнюють анкети, в яких надають інформацію про свою фінансову структуру, інвестиційні плани та інші ключові аспекти їх діяльності).

На рівні підприємства:

– фіксація параметрів економічного стану, діяльності, маркетингу. На цьому рівні проводиться систематичний збір та аналіз даних про внутрішній стан підприємства. Це включає фінансові показники, обсяги виробництва, результати маркетингових досліджень та іншу інформацію, яка характеризує його діяльність. Це означає, що забезпечується комплексний підхід до підприємств, які є основними суб'єктами грошово-кредитних відносин. Господарська діяльність цих підприємств вирішальним чином впливає на формування капіталу та його наступний перерозподіл в рамках фінансових потоків в економіці. Промислове підприємство, його керівництво та центральний апарат, а також виробничі та допоміжні підрозділи є ключовими учасниками системи моніторингу. Всі підрозділи обов'язково беруть участь у моніторингу, а керівництво підприємства гарантує конфіденційність та достовірність наданої інформації. Система моніторингу підприємства

включає в себе три основні взаємопов'язані блоки, які ґрунтуються на відповідній методології;

- місячний аналіз економічних змін, який допомагає визначити поточні тренди в динаміці попиту на кредитні ресурси в секторі небанківських підприємств, взаємодіючи з попитом та пропозицією продукції та іншими чинниками;

- квартальний аналіз фінансового положення підрозділів, який дозволяє швидко оцінювати результати економічної діяльності з точки зору формування джерел самофінансування та потреби в кредитних коштах;

- квартальний аналіз інвестиційної активності в контексті фінансових результатів господарської діяльності підрозділів, а також попиту та пропозиції на ринку продукції та капіталу.

Враховуючи вказані етапи, можна розробити організаційно-функціональну схему робіт на рік для створення та забезпечення функціонування системи моніторингу промислового підприємства. Основна ціль пілотного проекту полягає в розробці всіх компонентів системи моніторингу підприємства, включаючи її методологічне, методичне, організаційне, інформаційно-технологічне та програмне забезпечення.

Різниця між підприємствами в економічному становищі та економічній політиці вимагає адаптації методичних матеріалів для більш детального виявлення специфічних характеристик економічних процесів. В цьому контексті, можуть бути внесені відповідні корективи в первинні джерела інформації - кон'юнктуру, фінансову та інвестиційну анкети, з метою визначення зміни реальних показників, що є особливо важливим в умовах інфляції, а також чистих фінансових потоків, внесені необхідні доповнення в методику фінансового аналізу. Крім того, при розробці фінансового блоку слід враховувати зміни, які постійно відбуваються в бухгалтерській та статистичній звітності.

Методика визначення вибіркової сукупності підрозділів може бути застосована для інтеграції конкретних підрозділів у систему моніторингу. Використовуючи цю методику, виділяються ключові види продукції та найважливіші виробництва, а також розраховується обсяг вибіркової сукупності в цілому по підприємству та у контексті видів продукції. Спеціалісти підрозділу, який координує роботу системи моніторингу, проводять відбір конкретних підрозділів та вибірку відповідно до алгоритму та показників.

Для аналізу інформації, зібраної під час моніторингу, застосовуються спеціальні методи та інструменти:

- розробляються методологічні підходи та методики обробки анкет та баз даних. Це дозволяє систематизувати та структурувати отримані дані для подальшого аналізу;

- створюються шаблони вихідних аналітичних таблиць, схем та графіків. Це допомагає візуалізувати дані та зробити їх більш зрозумілими;

- розробляються алгоритми розрахунку кожного показника вихідних аналітичних таблиць. Це гарантує точність та об'єктивність аналізу.

На основі цих методів визначаються ключові напрямки дослідження:

- аналіз змін економічного стану підприємства. Це може включати оцінку динаміки доходів, витрат, прибутку, рентабельності та інших ключових показників;

- аналіз фінансової ситуації підприємства. Це може включати оцінку структури капіталу, ліквідності, платоспроможності та стійкості підприємства;

- аналіз інвестиційної активності підприємства. Це може включати оцінку обсягів інвестицій, їх ефективності та ризиків, пов'язаних з інвестуванням.

Система моніторингу економічної безпеки підприємства виконує низку важливих функцій:

- забезпечує керівництво підприємства постійною інформацією про стан його економічної безпеки. Це дозволяє їм своєчасно реагувати на будь-які загрози та вживати заходів щодо їх нейтралізації;

- допомагає оцінити ефективність роботи підприємства та виявити резерви для його покращення. Це дозволяє керівництву приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення рентабельності та конкурентоспроможності підприємства;

- система моніторингу дисциплінує роботу персоналу та підвищує його відповідальність за економічну безпеку підприємства. Це пов'язано з тим, що всі співробітники знають, що їхня робота постійно контролюється, і що будь-які порушення можуть мати негативні наслідки.

Таким чином, чим ширший спектр показників використовується для моніторингу, тим більш чітка та комплексна картина економічного стану підприємства відкривається перед керівництвом. Це дозволяє приймати більш точні та ефективні управлінські рішення.

3.2 Науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства

Прикладні аспекти використання методичного інструментарію моніторингу економічної безпеки підприємства висвітлювалися у роботах багатьох авторів, серед яких О. Л. Черняк, Р. К. Чакалов, Н. В. Зачосова [63], Е. О. Юрій [64], З. Б. Живко, О. В. Орлова-Курилова, Л. Л. Турова, В. С. Гриценко [65], Т. В. Капелюшна, В. П. Пильнова, В. Я. Овсійчук, О. А. Красник [66], Т. В. Полозова, В. О. Мусієнко, О. В. Стороженко, О. В. Пересада [67].

Моніторинг інноваційної діяльності підприємства є важливою складовою системи економічної безпеки, оскільки він дозволяє:

- оцінювати інноваційний потенціал підприємства та його здатність генерувати нові ідеї та впроваджувати їх у виробництво;
- виявляти загрози інноваційній діяльності підприємства та вживати заходів щодо їх нейтралізації;
- контролювати ефективність інноваційної діяльності та її вплив на економічні показники підприємства;
- обґрунтовувати управлінські рішення щодо розвитку інноваційної діяльності.

Запропоновано науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства передбачає виконання таких етапів:

- визначення цілей і завдань моніторингу;
- вибір методів збирання інформації;
- збір та аналіз інформації;
- формування системи показників для оцінки інноваційної діяльності підприємства;
- розрахунок інтегрального показника безпеки інноваційної діяльності;
- висновки щодо стану безпеки інноваційної діяльності підприємства;
- розробка рекомендацій щодо вдосконалення інноваційної діяльності підприємства.

Основні етапи моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства наведено на рис.3.1.

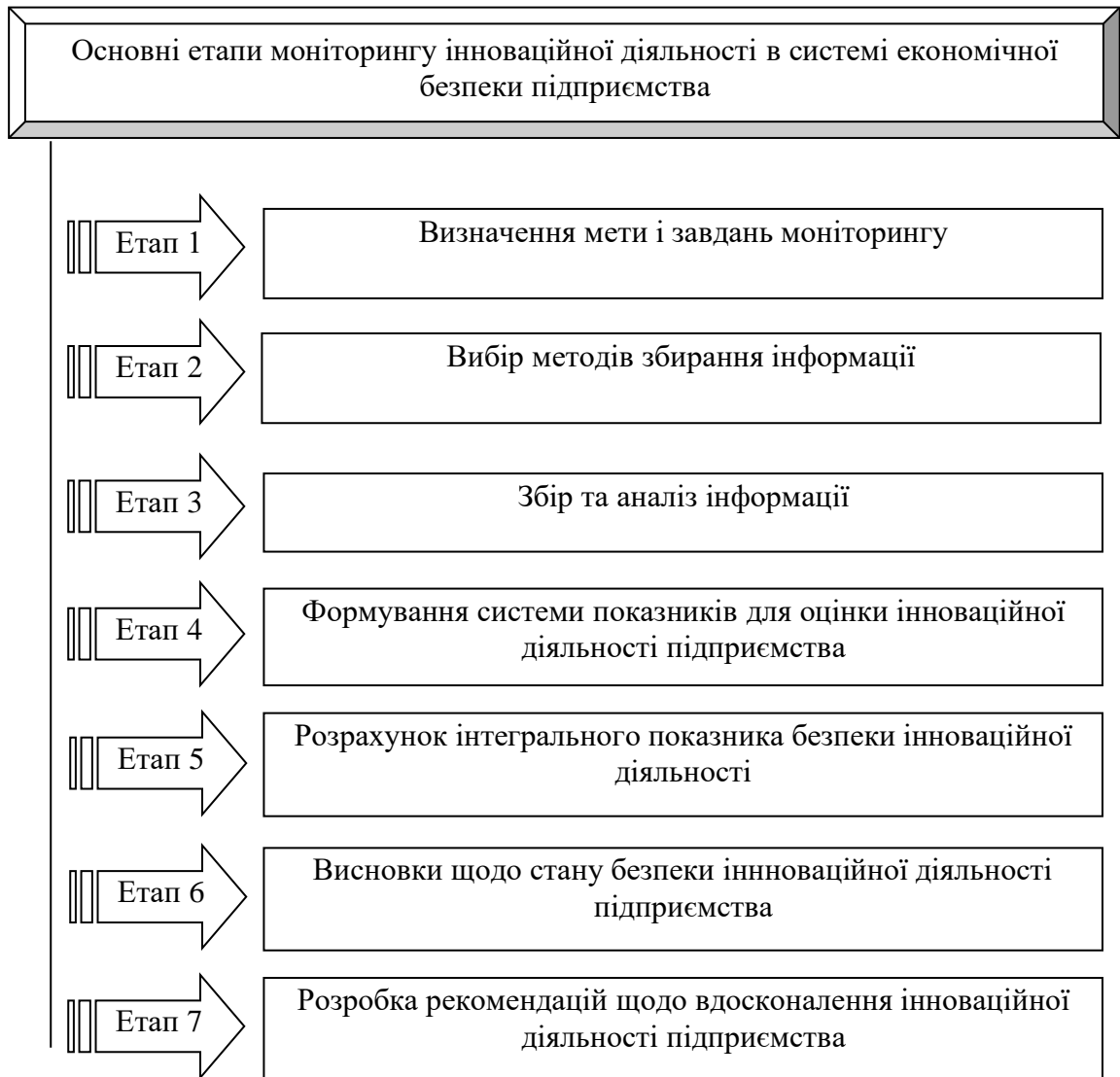

Рисунок 3.1 – Основні етапи моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства

Методи збирання інформації для моніторингу інноваційної діяльності підприємства можуть включати:

- аналіз внутрішньої документації підприємства;
- опитування співробітників підприємства;
- експертні оцінки;
- аналіз даних ринку;
- патентні дослідження.

Система показників для оцінки інноваційної діяльності підприємства може включати такі показники:

- витрати на інноваційну діяльність;
- кількість нових розробок;
- рівень впровадження нових розробок;
- конкурентоздатність продукції;
- рентабельність інноваційних проєктів тощо.

Результати моніторингу інноваційної діяльності підприємства повинні бути оформлені у вигляді звіту, який містить:

- опис методології дослідження;
- аналіз отриманих результатів;
- висновки та рекомендації.

Рекомендації щодо вдосконалення інноваційної діяльності підприємства повинні бути конкретними та обґрунтованими. Вони повинні враховувати результати моніторингу, а також сильні та слабкі сторони інноваційної діяльності підприємства.

Слід зазначити, що моніторинг інноваційної діяльності підприємства – це безперервний процес. Він повинен проводитися на регулярній основі, щоб забезпечити своєчасне виявлення та нейтралізацію загроз інноваційній діяльності підприємства.

У межах запропонованого підходу розраховується інтегральний показник безпеки інноваційної діяльності підприємства ($B_{\text{ід}}$) за формулою:

$$B_{\text{ід}} = \frac{I_{\text{іа}} + I_{\text{бір}}}{2}, \quad (3.1)$$

де $I_{\text{іа}}$ – інтегральний показник інноваційної активності підприємства;

$I_{\text{бір}}$ – інтегральний показник безпеки інноваційного розвитку підприємства.

Інтегральний показник інноваційної активності підприємства (I_{ia}) розраховується за формулою:

$$I_{ia} = \frac{K_{ib} + K_{п} + K_{м} + K_{нт} + K_{нп}}{5}, \quad (3.2)$$

де K_{ib} – коефіцієнт наявності інтелектуальної власності;
 $K_{п}$ – коефіцієнт персоналу, що зайнятий у науковій діяльності;
 $K_{м}$ – коефіцієнт майна, призначеного для наукової діяльності;
 $K_{нт}$ – коефіцієнт освоєння нової техніки;
 $K_{нп}$ – коефіцієнт освоєння нової продукції.

Коефіцієнт наявності інтелектуальної власності (K_{ib}) відображає рівень володіння підприємством інтелектуальними активами та відповідними правами. До таких активів належать патенти, ліцензії на винаходи, сертифікати на промислові зразки, корисні моделі, програмне забезпечення, товарні знаки та знаки обслуговування, а також інші подібні активи та права. Ці активи є ключовими для успішного інноваційного розвитку. В рамках цього аналізу співвідношення K_{ib} до інших необоротних активів підприємства може слугувати індикатором його забезпеченості інтелектуальним капіталом. Це співвідношення показує, наскільки значну роль відіграють інтелектуальні активи у порівнянні з іншими основними виробничими засобами підприємства. Величина (K_{ib}) розраховується за формулою:

$$K_{ib} = \frac{B_{нма}}{B_{ноа}}, \quad (3.3)$$

де $B_{нма}$ – вартість нематеріальних активів, грн;
 $B_{ноа}$ – загальна вартість необоротних активів, грн.

Коефіцієнт персоналу, що зайнятий у науково-дослідницькій діяльності (K_p) показує рівень кваліфікації працівників підприємства. Він відображає частку персоналу, який безпосередньо бере участь у розробці нових продуктів та технологій, проектуванні виробництва та інженерних систем, а також в інших видах технологічної підготовки виробництва для випуску нових продуктів або впровадження нових послуг. Цей показник розраховується як співвідношення кількості працівників, зайнятих науково-дослідницькою діяльністю, до середньої чисельності всіх постійних і тимчасових працівників підприємства. Даний коефіцієнт розраховується за формулою:

$$K_p = \frac{Ч_{нд}}{Ч}, \quad (3.4)$$

де $Ч_{нд}$ – чисельність зайнятих у науковій діяльності, ос.;

$Ч$ – середньооблікова чисельність працівників підприємства, ос.

Коефіцієнт майна, призначеного для науково-дослідницької діяльності (K_m) відображає частку активів підприємства, які використовуються для науково-дослідницьких цілей. Він розраховується як співвідношення вартості експериментального та дослідницького обладнання, а також машин та устаткування, пов'язаних з технологічними інноваціями, до загальної вартості всіх виробничо-технологічних машин та устаткування на підприємстві. Коефіцієнт майна визначається за формулою:

$$K_m = \frac{У_{нд}}{У_{вп}}, \quad (3.5)$$

де $У_{нд}$ – вартість устаткування, призначеного для наукової діяльності, грн;

$У_{\text{вп}}$ – вартість устаткування виробничого призначення, грн.

Коефіцієнт освоєння нової техніки ($К_{\text{нт}}$) відображає рівень оновлення основних виробничих фондів підприємства. Він показує, яку частку загальних виробничо-технологічних активів становлять нові машини, верстати та інші засоби виробництва, що були введені в експлуатацію протягом останніх трьох років. Коефіцієнт розраховується за формулою:

$$K_{\text{нт}} = \frac{OЗ_{\text{вв}}}{OЗ_{\text{сер}}}, \quad (3.6)$$

де $OЗ_{\text{вв}}$ – вартість введених основних засобів, грн;

$OЗ_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість основних виробничих засобів підприємства, грн.

Коефіцієнт освоєння нової продукції ($К_{\text{нп}}$) відображає рівень впровадження підприємством інноваційних або технологічно оновлених продуктів. Він показує, яку частку в загальному обсязі виробництва займають нові або технологічно оновлені товари. Високе значення $К_{\text{нп}}$ свідчить про те, що підприємство активно впроваджує інновації та прагне до розширення асортименту продукції. Даний коефіцієнт розраховується за формулою:

$$K_{\text{нп}} = \frac{D_{\text{ін}}}{D}, \quad (3.7)$$

де $D_{\text{ін}}$ – чистий дохід від реалізації нової вдосконаленої продукції (робіт, послуг) і продукції (робіт, послуг), виготовленої з використанням нових технологій, грн;

D – загальний чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), грн.

Інтегральний показник безпеки інноваційного розвитку підприємства ($I_{\text{бip}}$) визначає стабільність технологічного та виробничого розвитку і характеризує досвід підприємства по управлінню інноваційними проектами та розраховується за формулою:

$$I_{\text{бip}} = \frac{K_{\text{інв}} + K_{\text{пр}}}{2}, \quad (3.8)$$

де $K_{\text{інв}}$ – коефіцієнт інвестиційних можливостей підприємства;

$K_{\text{пр}}$ – частка реалізованих інноваційно-інвестиційних проектів у загальній кількості проектів, що були заплановані на підприємстві.

Коефіцієнт інвестиційних можливостей підприємства ($K_{\text{інв}}$) відображає частку інвестицій, які підприємство спрямовує на інноваційну діяльність. Він розраховується як співвідношення витрат на власні наукові дослідження, впровадження нових технологій, навчання та підготовку персоналу, пов'язаного з інноваціями, а також на господарські договори з проведення науково-дослідницьких робіт, до загального обсягу інвестиційних витрат підприємства. Даний коефіцієнт розраховується за формулою:

$$K_{\text{інв}} = \frac{V_{\text{нд}}}{V_i}, \quad (3.9)$$

де $V_{\text{нд}}$ – сума витрат на проведення наукових досліджень, грн;

V_i – загальна вартість інвестиційних витрат, грн.

Частка реалізованих інноваційно-інвестиційних проектів у загальній кількості проектів, що були заплановані на підприємстві ($K_{\text{пр}}$), розраховується за формулою:

$$K_{\text{пр}} = \frac{\Pi_{\text{р}}}{\Pi_{\text{пл}}}, \quad (3.10)$$

де $\Pi_{\text{р}}$ – кількість реалізованих інноваційно-інвестиційних проектів на підприємстві;

$\Pi_{\text{пл}}$ – загальна кількість інноваційно-інвестиційних проектів на підприємстві, що були заплановані.

Саме виробничі підприємства слугують рушійною силою інноваційного розвитку. Їхній технологічний рівень, конкурентоспроможність продукції (як за функціональними характеристиками, так і за ціною), ефективність виробництва, стійкі позиції на ринку та стабільний фінансовий стан зумовлюють зростаючий попит на нові знання, технології, продукти,

Загальні висновки щодо стану безпеки інноваційної діяльності підприємства здійснюються на основі чисельного результату інтегрального показника безпеки інноваційної діяльності підприємства.

Інтерпретацію отриманого результату можна здійснити з використанням традиційної шкали Харрінгтона, що характеризує ступінь виразності критеріальної властивості та має універсальний характер (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Шкала Харрінгтона для інтерпретації показника безпеки інноваційної діяльності підприємства

Рівень безпеки інноваційної діяльності підприємства	Значення інтегрального показника безпеки інноваційної діяльності підприємства ($B_{\text{ід}}$)
Дуже високий	0,8 – 1,0
Високий	0,64 – 0,8
Середній	0,37 – 0,64
Низький	0,2 – 0,37
Дуже низький	0,0 – 0,2

Щоб високотехнологічні виробництва стали рушієм розвитку, потрібна чітка та послідовна науково-промислова політика, що відповідає стратегії соціально-економічного розвитку країни. Ця політика повинна мати чітко визначені цілі та завдання, а також передбачати дієві механізми соціально-економічної адаптації виробництва до мінливих умов ринку.

Такий підхід дозволить вирішити дві основні стратегічні проблеми вітчизняних підприємств: а) включатися до глобальних контекстів світових зв'язків; б) активізувати темпи інноваційного розвитку.

Запропонований підхід дозволяє оцінити рівень безпеки інноваційної діяльності підприємства, використовуючи інтегральні показники інноваційної активності та безпеки інноваційного розвитку.

Це дозволяє виділити першочергові заходи, спрямовані на поліпшення ситуації в інноваційній діяльності: сприяння зміцненню інноваційного середовища шляхом вдосконалення системи охорони прав інтелектуальної власності та забезпечення ефективного патентно-ліцензійного обороту; створення більш широкого і доступного фінансового середовища для підтримки інноваційних ідей та проектів через венчурний капітал.

На основі запропонованого підходу було здійснено моніторинг безпеки інноваційної діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг» (табл. 3.2).

Відповідно до шкали Харрінгтона (табл. 3.1) рівень безпеки інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Термопак-інжиніринг» мав нестабільну динаміку, що також підтверджується результатами техніко-економічного аналізу підприємства.

Таблиця 3.2 – Показники моніторингу безпеки інноваційної діяльності ТОВ «Термопак-інжинірінг»

Показник	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт наявності інтелектуальної власності (K_{iv})	0,15	0,10	0,20	0,30	0,10
Коефіцієнт персоналу, що зайнятий у науковій діяльності (K_n)	0,15	0,10	0,12	0,15	0,05
Коефіцієнт майна, призначеного для наукової діяльності (K_m)	0,20	0,15	0,25	0,30	0,15
Коефіцієнт освоєння нової техніки ($K_{нт}$)	0,20	0,25	0,18	0,15	0,14
Коефіцієнт освоєння нової продукції ($K_{нп}$)	0,10	0,15	0,05	0,35	0,03
Інтегральний показник інноваційної активності підприємства (I_{ia})	0,16	0,15	0,16	0,25	0,09
Коефіцієнт інвестиційних можливостей підприємства ($K_{инв}$)	0,70	0,70	0,30	0,30	0,25
Частка реалізованих інноваційно-інвестиційних проєктів у загальній кількості проєктів, що були заплановані на підприємстві ($K_{пр}$)	0,10	0,50	0,70	0,75	0,30
Інтегральний показник безпеки інноваційного розвитку підприємства ($I_{бip}$)	0,40	0,60	0,50	0,53	0,28
Інтегральний показник безпеки інноваційної діяльності підприємства (B_{id})	0,28	0,38	0,33	0,39	0,18
Рівень безпеки інноваційної діяльності підприємства відповідно до шкали Харрінгтона	Низький	Середній	Низький	Середній	Низький

Динаміку рівня безпеки інноваційної діяльності ТОВ «Термопак-інжинірінг» наведено на рис. 3.2.

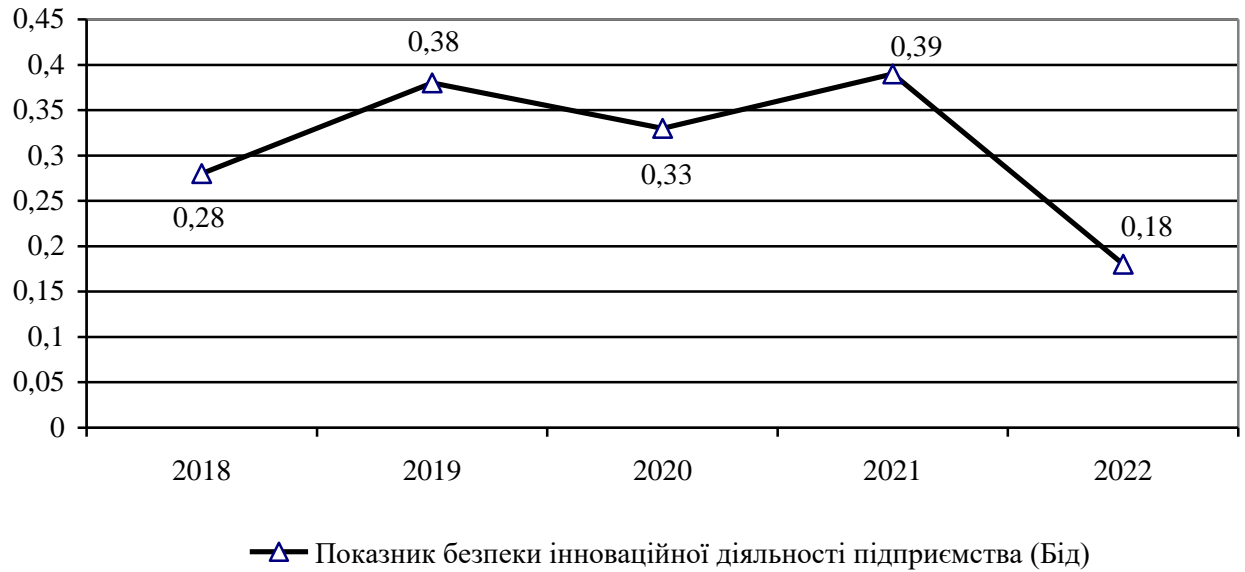

Рисунок 3.2 – Динаміка інтегрального показника безпеки інноваційної діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг»

Отже, проведення моніторингу в сфері інноваційної діяльності на цьому підприємстві дозволяє виявити деякі недоліки в цій області, усунення яких дозволить значно покращити стан інноваційної діяльності.

Запропонований у даному дослідженні науково-методичний підхід дозволяє кількісно оцінити рівень безпеки інноваційної діяльності підприємства з метою розробки відповідних організаційно-економічних заходів, спрямованих на усунення негативних відхилень та забезпечення економічної безпеки підприємства.

3.3 Структурно-логічна характеристика результатів дослідження

На основі проведених досліджень в кваліфікаційній роботі була побудована структурно-логічна схема результатів дослідження (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Структурно-логічна схема отриманих результатів дослідження

Результати досліджень, наведених у роботі, розподілені на три блоки: теоретичні; аналітичні; практичні.

У рамках теоретичного блоку:

- розкрито поняття моніторингу інноваційної діяльності підприємства;
- розглянуто інноваційну складову в системі економічної безпеки підприємства.

У межах аналітичного блоку:

- здійснено аналіз техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг»;
- здійснено моніторинг фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтного методу.

У рамках практичного блоку:

- розроблено напрями удосконалення моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства;
- запропоновано науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства.

Структурно-функціональна характеристика результатів дослідження включає:

- функціональне призначення (моніторинг інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства);
- структурну належність (служба безпеки, плановий відділ, інші відповідні функціональні підрозділи);
- склад користувачів (директор підприємства; заступники директора; керівники відповідних підрозділів).

Напрями практичного використання результатів дослідження: державні та приватні підприємства; корпоративні бізнес-структури; консалтингові фірми.

Перспективою подальших досліджень є розробка методичного інструментарію оцінки загроз в системі економічної безпеки підприємства.

ВИСНОВКИ

У першому розділі роботи розкрито теоретичні аспекти моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства

Розкрито поняття моніторингу.

Моніторинг – це постійний та систематичний процес, який може включати в себе регулярні або плановані оцінки стану об'єкта, спостереження за змінами та аналіз динаміки.

Моніторинг є систематичним процесом збору, аналізу та інтерпретації даних для визначення, наскільки ефективно досягаються певні цілі або виконуються певні функції.

Графічно представлено підходи до визначення моніторингу.

Симбіоз понять «моніторинг» та «інноваційна діяльність» дозволяє отримати визначення поняття «моніторинг інноваційної діяльності підприємства», під яким пропонується розуміти систематичний процес збору, обробки та аналізу інформації про інноваційну діяльність підприємства з метою оцінки його інноваційного потенціалу та рівня інноваційного розвитку; відстеження динаміки інноваційних процесів на підприємстві; виявлення проблем та перешкод у інноваційній діяльності; оцінки ефективності інноваційних інвестицій; прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо стимулювання інноваційної діяльності.

Представлено основні етапи моніторингу інноваційної діяльності підприємства.

Окремо розглянуто питання виокремлення інноваційної складової в системі економічної безпеки підприємства.

Наведено функціональну структуру економічної безпеки підприємства.

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це основні напрями, за якими здійснюється захист його економічних інтересів. Їх виділення дозволяє комплексно підійти до забезпечення економічної безпеки та мінімізувати ризики, з якими може зіткнутися підприємство.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки підприємства, що забезпечує його розвиток є інноваційна складова.

Узагальнюючи підходи різних авторів, запропоновано визначення інноваційної складової економічної безпеки підприємства, що інтерпретується як сукупність заходів, спрямованих на захист інтересів підприємства в сфері інноваційної діяльності.

Розроблено напрями забезпечення інноваційної безпеки підприємства. Запропоновано концептуальну схему системи економічної безпеки підприємства.

Отже, моніторинг інноваційної активності є ключовим засобом для забезпечення економічної безпеки компанії. Він надає можливість компанії вчасно виявляти та оцінювати потенційні ризики та загрози в сфері інновацій, а також розробляти ефективні стратегії для їх зменшення.

У другому розділі роботи здійснено техніко-економічний аналіз діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг». Основним видом діяльності підприємства є виробництво машин і устаткування для виготовлення пластмас і гуми; виробництво тари з пластмас.

У результаті проведеного аналізу можна констатувати, що практично за всіма показниками спостерігається негативна динаміка протягом 2018-2022 рр. Причиною таких змін стала політична та економічна ситуація в країні, зниження платоспроможності населення, зниження активності контрагентів на ринку. Все це негативно позначилося на стані інноваційної активності, а, отже, і на рівні економічної безпеки підприємства.

Також у роботі здійснено моніторинг фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтного методу.

У третьому розділі роботи запропоновано концепцію системи моніторингу економічної безпеки підприємства.

Система моніторингу економічної безпеки підприємства – це сукупність організаційних, інформаційних, аналітичних та інструментальних заходів, спрямованих на постійне відстеження, оцінювання та прогнозування загроз економічній безпеці підприємства, а також на розробку та вжиття превентивних заходів щодо їх нейтралізації.

Запропоновано науково-методичний підхід до моніторингу інноваційної діяльності в системі економічної безпеки підприємства передбачає виконання певних етапів.

Загальні висновки щодо стану безпеки інноваційної діяльності підприємства здійснюються на основі чисельного результату інтегрального показника безпеки інноваційної діяльності підприємства.

Інтерпретацію отриманого результату можна здійснити з використанням традиційної шкали Харрінгтона, що характеризує ступінь виразності критеріальної властивості та має універсальний характер.

На основі запропонованого підходу було здійснено моніторинг безпеки інноваційної діяльності ТОВ «Термопак-інжиніринг». Відповідно до шкали Харрінгтона рівень безпеки інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Термопак-інжиніринг» мав нестабільну динаміку, що також підтверджується результатами техніко-економічного аналізу підприємства.

Отже, проведення моніторингу в сфері інноваційної діяльності на цьому підприємстві дозволяє виявити деякі недоліки в цій області, усунення яких дозволить значно покращити стан інноваційної діяльності.

Запропонований у даному дослідженні науково-методичний підхід дозволяє кількісно оцінити рівень безпеки інноваційної діяльності

підприємства з метою розробки відповідних організаційно-економічних заходів, спрямованих на усунення негативних відхилень та забезпечення економічної безпеки підприємства.

Побудована структурно-логічна схема результатів дослідження.

Основні результати досліджень опубліковано у роботах [68-70], копії яких наведено у додатку А

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Галіцин В.К. Системи моніторингу: Монографія. К.: КНЕУ, 2000. 231 с.
2. Галіцин В.К. Системи моніторингу: навчальний посібник / В.К. Галіцин, О.П. Суслов, Н.К. Самченко. К.: КНЕУ, 2015. 408 с.
3. Економічний моніторинг: методологія та практика (статистичний аспект): монографія / Берідзе Т. М., Лохман Н. В., Пасічник Н. В. [та ін.]. Кременчук: Щербатих О. В., 2019. 199 с.
4. Панов В.В., Хайло Я. М. Стратегічний моніторинг у системі фінансово-економічної безпеки підприємств централізованого водопостачання та водовідведення: монографія; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 179 с.
5. Стратегічний моніторинг та антикорупційний аудит в системі фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання: колект. монографія / [В. М. Бабаєв та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Момот Т. В.; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: Вид-во Іванченка І. С, 2019. 401 с.
6. Інструменти моніторингу корупційних ризиків та запобігання корупції: [навч.-наоч. посіб.] / [упоряд.: О. В. Іванюк, І. Л. Литвинчук]; Антикорупц. ініціатива ЄС в Україні, ГО «Центр «Жіночі перспективи». Житомир: ЖНАЕУ, 2019. 74 с.
7. Белай С. В., Лісцін В. Е. Вирішення задач моніторингу кризових явищ в українському суспільстві шляхом використання інструментів геопросторового та статистичного аналізу: монографія; Нац. акад. Нац. гвардії України. Харків: НАНГУ, 2019. 115 с.

8. Буткевич С. А. Фінансовий моніторинг в Україні (організаційно-правові аспекти): монографія; Одес. держ. ун-т внутр. справ. Сімф.: Кримнавчпеддержвидав, 2010. 285 с.

9. Єрмошкіна О. В. Моніторинг фінансових потоків підприємств в умовах інтеграційних процесів. Соц.-екон. пробл. сучас. періоду України. 2008. Вип. 1. С. 129-137.

10. Шуляр Н. В. Моніторинг витрат на управління якістю машинобудівних підприємств. Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Менедж. та підприємництво в Україні: етапи становлення і пробл. розв. 2009. № 657. С. 327-334.

11. Брінь П. В., Брінь В. С. Моніторинг соціально-економічних наслідків ліквідації великих підприємств-банкрутів. Економіка трансп. комплексу: зб. наук. пр. 2009. Вип. 14. С. 38-47.

12. Калінеску Т. В., Романовська Ю. А., Альошкін В. С. Моніторинг податкових ризиків: навч. посіб.; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2009. 240 с.

13. Десятнюк О. М. Моніторинг податкових ризиків: теорія та практика: монографія. Т.: ТНЕУ, 2009. 309 с.

14. Паршина О. А. Моніторинг процесу формування показників конкурентоспроможності продукції машинобудування на основі аналітичних технологій. Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. 2010. Вип. 6. С. 45-51.

15. Пугачова М.В., Парфенцева Н.О., Гончар О.В. Статистичний моніторинг ділової активності підприємств: підручник.; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Київ, 2011. 465 с.

16. Пурський О. І., Харченко О. А., Мороз І. О. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіону: монографія; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: Київ. нац. екон.-торг. ун-т, 2017. 179 с.

17. Яремко І. Й., Рябкова О. В., Лемішевська О. С. Розвиток систем моніторингу економічних показників результативності підприємства: монографія; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів: Західна аудиторська група, 2018. 159 с.

18. Іванченкова Л. В. Моніторинг і контроль фінансово-економічних результатів діяльності харчових підприємств: теорія, методологія, практика : [монографія]. Миколаїв: Швець В. М. [вид.], 2018. 293 с.

19. Управління та моніторинг бізнес-структур в системі цінностей сталого розвитку: монографія / Т. І. Данько [та ін.]; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів: Растр-7, 2023. 351 с.

20. Юдіна О. І. Управління сталим економічним розвитком підприємств на основі моніторингу витрат: монографія; ВВПЗ «Дніпров. гуманіт. ун-т», Полтав. держ. аграр. акад. Дніпро: Ліра, 2020. 433 с.

21. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

22. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. 308 с.

23. Гриньова В. М., Власенко В. В. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 200 с.

24. Левицький В., Радинський С., Дячун О. Нормативно-правове забезпечення інноваційної та інвестиційної діяльності промислових підприємств України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 2. С. 25-34.

25. Овчиннікова В. О., Усатий О. М., Усатий Д. О. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності приватних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 83. С. 192-198.

26. Огренич Ю. О. Особливості формування та використання механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю промислових підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 13. С. 123-134.

27. Осадча О. О., Роздопченюк В. М. Оцінювання показників інноваційної діяльності підприємства та їх використання в системі управління економічною безпекою. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2023. Вип. 2. С. 152-160.

28. Сучасне управління: ризики, виклики, безпека, перспективність використання та проблеми впровадження в державному та приватному секторах економіки: колект. монографія / ред.: Н. Е. Аванесова, О. Чупир, Д. Терещенко, Т. Андрєєва, О. Гетьман. Харків: Панов А. М. , 2021. 634 с.

29. Тютченко С. М. Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці: монографія; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: Біла К. О., 2021. 211 с.

30. Гринкевич С. С., Іляш О. І., Кокнаєва М. О. Стратегічні імперативи управління фінансово-економічною безпекою підприємств торгівлі: монографія; Львів. комерц. акад. Львів, 2015. 209 с.

31. Фінансово-економічна безпека: стратегічна аналітика та аудиторський супровід: монографія / ред.: Т. В. Момот; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 340 с.

32. Онищенко О. В., Яценко Н. М., Гончаренко Н. О. Роль економічної безпеки у стратегічному управлінні промисловим підприємством. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки*. 2022. № 4. С. 119-127.

33. Polozova T.V., Nicola Jennifer John Elia. Enterprise economic security system: theoretical aspects of formation. Економічні та безпекові виклики

сучасного бізнес-середовища: колективна монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 355-362.

34. Герасименко Л. В. Формування системи адаптивно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_4_34. (дата звернення 28.11.2022)

35. Шмалій Л. В., Ількевич М. В. Управління економічною безпекою підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2020. № 4. С. 68-73.

36. Ткаченко Т. П. Просторові виклики та ризики впливу на систему економічної безпеки підприємств промисловості України та напрями їх пом'якшення. *Economic synergy*. 2022. № 4. С. 239-247.

37. Чешук В. Сучасні підходи моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств: інноваційний аспект. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 1. С. 62-67.

38. Прохорова В. В., Мушнікова С. А. Інноваційність системи управління як умова забезпечення безпеки розвитку підприємств. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2019. № 2. С. 82-90.

39. Стукан Т. М. Інноваційна діяльність як фактор забезпечення економічної безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 24. С. 118-124.

40. Ткаченко Т. П. Інноваційна складова економічної безпеки підприємств в умовах конкуренції. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 3. С. 152-156.

41. Антипенко Н. В., Турова Л. Л., Литвишко Л. О., Пальчик І. М. Організаційно-економічний механізм управління безпековим потенціалом інноваційно орієнтованого підприємства в контексті забезпечення ефективності бізнес-процесів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 2. С. 72-79.

42. Попело О. В., Малиш В. В. Адаптивне управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств як фактор забезпечення економічної безпеки. *Economic synergy*. 2023. № 1. С. 48-56.

43. Фіанансова звітність ТОВ «Термопак-інжинірінг». URL: <https://clarity-project.info/edr/31938114>

44. Шандова Н. В., Мешкова-Кравченко Н. В., Латкіна С. А. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів закл. вищ. освіти; Херсонський національний технічний університет. Херсон: Вишемирський В. С., 2021. 335 с.

45. Трегубов О. С., Ахновська І. О., Андронік О. Л., Баглюк Ю. Б., Болгов В. Є., Воронін А. В., Солоненко Ю. В. Економіка підприємства: навч. посіб. [для студентів ВНЗ]; ред.: О. С. Трегубов; Донец. нац. ун-т ім. В. Стуса. Вінниця: ТВОРИ, 2019. 228 с.

46. Сментина Н. В., Балджи М. Д., Добрава Н. В., Клевцевич Н. А., Маркітан О. С., Осипова М. М., Однолько В. О., Фіалковська А. А. Економіка та організація підприємницької діяльності: навч. посіб.; ред.: Н. В. Сментина; Одес. нац. екон. ун-т. Київ: Гуляєва В.М., 2019. 320 с.

47. Прикладна економіка: підручник / Б. О. Язлюк, А. І. Гулей, О. О. Красноруцький, Т. А. Власенко, А. М. Бутов; ред.: Б. О. Язлюк; Західноукраїнський національний університет. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 373 с.

48. Основи економіки та підприємництва: навч. посіб. / уклад.: С. А. Жуков; «Ужгородський національний університет», державний вищий навчальний заклад. Ужгород: Говерла, 2021. 398 с.

49. Куцик В. І., Кліпкова О. І. Економіка і управління підприємствами у схемах і таблицях: навч. посіб.; Центр спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів: Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2020. 315 с.

50. Караван Н. А., Чернявська І. М. Економіка та організація виробництва: навч. посіб.; Дніпровський державний технічний університет. Кам'янське: ДДТУ, 2022. 396 с.

51. Ефективність управління бізнес-процесами підприємства: навч. посіб. / уклад.: О. М. Світовий; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань: Сочінський М. М., 2022. 202 с.

52. Економіка і фінанси підприємства: навч. посіб. / І. М. Метошоп [та ін.]; [за заг. ред. І. М. Метошоп]; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу, Каф. приклад. економіки, Каф. фінансів. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2020. 490 с.

53. Економіка підприємства: підручник / Л. Л. Лазебник, В. Г. Бодров, В. В. Гурочкіна, Г. М. Калач, Г. П. Ляшенко, О. І. Марченко, Г.С. Мельничук, І. В. Минчинська, О. І. Піжук, Н. О. Ружинська, Л. В. Слюсарева, В. В. Ткаченко; ред.: Л. Л. Лазебник; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь: Ун-т ДФС України, 2021. 425 с.

54. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика: колект. монографія / В. М. Антоненко та ін.; Центр фінанс.-екон. наук. дослідж. Полтава: Астроя, 2020. 240 с.

55. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки: колект. монографія / [Абакуменко О. І. та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Шкарлета Сергія Миколайовича; Черніг. нац. технол. ун-т. Ніжин: Лук'яненко В.В.: Орхідея, 2015. 440 с.

56. Келманович О. І. Вплив факторів на показники фінансово-економічної безпеки підприємства в системі конвергенції трансформаційних змін. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 4. С. 48-53.

57. Ушенко Н. В., Костікова К. О. Адаптаційні зміни у системі фінансово-економічної безпеки бізнесу України в умовах пандемії. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 12. С. 82-91.

58. Іванієнко В. В., Сологуб А. А. Теоретико-методологічні аспекти формування та розвитку системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 4. С. 33-41.

59. Зачосова Н. В., Назаренко С. А., Собко В. В. Формування системи фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання та стратегічне управління нею у реаліях BANI World. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 59-62.

60. Северина С. В., Власенко А. М. Сутність системи управління фінансово-економічною безпекою та її складові. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 139-143.

61. Копилюк О. І., Гузар У. Є., Гута С. В. Сучасні підходи до організації системи фінансово-економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 229-234.

62. Шкарлет С., Садчикова І. Трансформація системи фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3. С. 264-276.

63. Черняк О. Л., Чакалов Р. К., Зачосова Н. В. Засади використання ризик-менеджменту у системі управління фінансово-економічною безпекою в умовах економіки воєнного часу. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 27. С. 73-78.

64. Юрій Е. О. Оцінювання фінансово-економічної безпеки в системі фінансового моніторингу діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3. С. 71-79.

65. Живко З. Б., Орлова-Курилова О. В., Турова Л. Л., Гриценко В. С. Діагностика економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах управління змінами та забезпечення ефективності бізнес-процесів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 6. С. 25-32.

66. Капелюшна Т. В., Пильнова В. П., Овсїйчук В. Я., Красник О. А. Місце інноваційних ризиків у системі економічної безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2021. № 4. С. 61-67.

67. Polozova T., Musiienko V., Storozhenko O., Peresada O., Geseleva N. Modeling of energy-saving processes in the context of energy safety and security. *Journal of security and sustainability issues*. 2019. № 8 (3). С. 387-397.

68. Мурзабулатова О.В., Полозов О.Б. Моніторинг інноваційної діяльності підприємства в контексті економічної безпеки. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 1 листопада 2023 р.) / За заг. ред. д.е.н., проф. Т.В. Полозової. Харків. ХНУРЕ. 2023. С. 54-56.

69. Мурзабулатова О. В., Полозов О. Б., Салай М. В. Фінансово-економічна безпека підприємства в умовах. Функціонування соціально-економічних систем в контексті цілей сталого розвитку: колективна монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2023. С. 353-360.

70. Полозов О.Б. Моніторинг економічної безпеки підприємства. *27-й Міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка і молодь у XXI столітті»*. Зб. матеріалів форуму. Т. 8. Харків: ХНУРЕ. 2023. С. 97-98.